

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Bydgoszczy

LBY.410.016.02.2019

Pan
Krzysztof Zientara
Dyrektor
Zakładu Karnego we Włocławku
ul. Bartnicka 10
87-809 Włocławek

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/19/040 – Bezpieczeństwo osadzonych

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Zakładu Karnego we Włocławku, ul. Bartnicka 10, 87-809 Włocławek ¹
Kierownik jednostki kontrolowanej	mjr Krzysztof Zientara, Dyrektor ZK, od 1 marca 2017 r. Poprzednio Dyrektorem ZK od 1 marca 2016 r. był pplk. Marek Oppermann.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Działania ograniczające ryzyka naruszania bezpieczeństwa osobistego osadzonych; 2. Infrastruktura jednostki penitencjarnej w obszarze bezpieczeństwa osobistego osadzonych; 3. Prowadzenie zindywidualizowanych oddziaływań na osadzonych; 4. Zatrudnianie, szkolenia oraz warunki pracy funkcjonariuszy; 5. Działania administracji penitencjarnej w sytuacji naruszeń bezpieczeństwa osadzonych przez funkcjonariuszy.
Okres objęty kontrolą	Od 1 stycznia 2017 r. do dnia zakończenia kontroli oraz działania związane z wytworzeniem dokumentów obowiązujących w tym okresie, jeśli miały bezpośredni związek z przedmiotem kontroli.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 oraz art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ² .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Bydgoszczy
Kontrolerzy	1. Karol Gromotka, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LBY/127/2019 z 6 września 2019 r. 2. Andrzej Szulc, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LBY/126/2019 z 6 września 2019 r. 3. Andrzej Grzymysławski, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LBY/159/2019 z 7 listopada 2019 r.

(dowód: akta kontroli str. 1-4; 1119-1120)

¹ Dalej: „ZK” lub „Zakład”.

² Dz. U. z 2019 r. poz. 489, ze zm., dalej: „ustawa o NIK”.

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W okresie objętym kontrolą Dyrektor ZK podejmował działania, które miały na celu zapewnienie osadzonym bezpieczeństwa osobistego. W Zakładzie wdrożono uregulowania i procedury opracowane przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej oraz Dyrektora ZK minimalizujące ryzyko naruszenia bezpieczeństwa osobistego osadzonych. Infrastruktura Zakładu spełniała wymogi bezpieczeństwa oraz sprzyjała ograniczeniu ryzyka naruszenia bezpieczeństwa osadzonych. Poddane oględzinom oddziały mieszkalne i cele spełniały wymogi bezpieczeństwa. W szczególności skontrolowane cele mieszkalne wyposażone były w sprawne systemy przywoływania pomocy. Zapewniono w nich – poza jednym przypadkiem - dostęp do przepisów określających zasady porządku wewnętrznego obowiązujące w Zakładzie. Opracowano miesięczne plany kontroli cel mieszkalnych i innych pomieszczeń oraz prowadzono kontrole generalne i odprawy penitencjarno-ochronne.

Analizowane postępowania wszczęte w związku ze zdarzeniami, jakie miały miejsce w Zakładzie w większości przypadków były prowadzone rzetelnie i zgodnie z regulacjami wewnętrznymi. W stosunku do osadzonych uczestniczących w zdarzeniach prowadzono oddziaływania penitencjarne adekwatne do zidentyfikowanych problemów. Funkcjonariusze Służby Więziennej⁴ uczestniczyli w szeregu szkoleń ogólnozakładowych, jak i działowych, w tym w szczególności w szkoleniach z zakresu zapewnienia bezpieczeństwa osobistego skazanych oraz szkoleniach wstępnych i specjalistycznych.

Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły w szczególności liczebności grup wychowawczych prowadzonych przez jednego wychowawcę albo psychologa, nieskierowania dwóch uczestników zdarzeń do psychologa celem udzielenia pomocy psychologicznej albo przeprowadzenia oddziaływań psychokorekcyjnych jak również nie opracowania zaleceń dotyczących dalszego postępowania z tymi osadzonymi.

NIK zwraca uwagę na wprowadzie malejącą, ale jednak znaczną liczbę nadgodzin wypracowanych przez funkcjonariuszy, zwłaszcza w pionie ochrony, co może mieć realne przełożenie na bezpieczeństwo osadzonych.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej⁵ kontrolowanej działalności

OBSZAR 1. Działania ograniczające ryzyko naruszenia bezpieczeństwa osobistego osadzonych

Opis stanu faktycznego

1.1. Dyrektor ZK podpisał instrukcje, wytyczne i zarządzenia, w których uregulował zagadnienia dotyczące bezpieczeństwa osadzonych, w szczególności dokonał przypisania zadań poszczególnym funkcjonariuszom SW i komórkom organizacyjnym, w tym m.in:

- instrukcja w sprawie zasad i sposobu gromadzenia, przetwarzania i przekazywania informacji pozyskanych w wyniku realizacji czynności profilaktycznych⁶, zgodnie z obowiązkiem wynikającym

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁴ Dalej: „SW”.

⁵ Oceny częściowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena częściowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁶ Instrukcja nr 1/2019 z 17 kwietnia 2019 r., wcześniej obowiązywały instrukcje nr 1/2017 z 31 marca 2017 r., 3/2017 z 18 maja 2017 r., 1/2018 z 4 czerwca 2018 r.

z § 33 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2016 r. w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej⁷.

- instrukcja w sprawie sposobu realizacji czynności profilaktycznych⁸, która zawierała zalecenia odnośnie prowadzenia przez funkcjonariuszy Zakładu czynności zmierzających do rozpoznania środowiska osadzonych oraz ich zamiarów godzących w porządek i bezpieczeństwo. Do czynności profilaktycznych zaliczono w szczególności obserwowanie zachowań i relacji w środowisku osadzonych; rozpoznawanie struktur podkultury przestępczej i udział w niej osadzonych; rozpoznawanie atmosfery i nastrojów wśród osadzonych oraz ich zamiarów godzących w bezpieczeństwo jednostki; rozpoznawanie sytuacji mogących stwarzać zagrożenie dla porządku i bezpieczeństwa w jednostce.
- zarządzenie w sprawie sposobu postępowania z przedmiotami niedozwolonymi w Zakładzie Karnym we Włocławku⁹ zgodnie z obowiązkiem wynikającym z § 27 ust. 1 rozporządzenia w sprawie ochrony, w którym określił przedmioty niedozwolone¹⁰, ustalił sposób ich odczekowania i tryb kontroli, wyznaczył miejsce ich przechowywania oraz sposób postępowania z tymi przedmiotami.
- zarządzenie w sprawie wprowadzenia „Procedur postępowania z przedmiotami osadzonych zakwestionowanymi podczas kontroli oraz w przypadku stwierdzenia braku u osadzonego przedmiotów wydanych do użytku stanowiących jego własność” w Zakładzie Karnym we Włocławku¹¹.
- wytyczne w sprawie systemu przepływu informacji pomiędzy pionami służby w sprawach dotyczących zapobiegania samobójstwom¹², wydane w związku z instrukcją nr 2/16 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej¹³ z dnia 29 sierpnia 2016 r. w sprawie zapobiegania samobójstwom osób pozbawionych wolności¹⁴.
- zarządzenie w sprawie określenia szczegółowych zasad postępowania w przypadku konieczności zastosowania monitorowania zachowania osadzonego, wykonania kopii utrwalonego obrazu lub dźwięku z monitoringu oraz sposobie jego wykorzystania i przechowywania¹⁵.
- zarządzenie w sprawie przeciwdziałania przedostawaniu się substancji odurzających i ich obrotowi na terenie Zakładu Karnego we Włocławku¹⁶.
- wytyczne dotyczące sposobu postępowania z osadzonymi zainteresowanymi obrotem substancjami odurzającymi na terenie Zakładu Karnego, prowadzenia wykazu osób zainteresowanych obrotem substancjami odurzającymi na terenie Zakładu Karnego w Włocławku¹⁷.
- zarządzenie w sprawie wprowadzenia „Procedur w sprawie szczegółowych zasad realizowania przyjęć przez psychologa” w Zakładzie

⁷ Dz. U. poz. 1804, dalej „rozporządzenie w sprawie ochrony”.

⁸ Instrukcja nr 2/2018 z 4 czerwca 2018 r., wcześniej obowiązywały instrukcje nr 2/2017 z dnia 31 marca 2017 r. i nr 4/2017 z 18 maja 2017 r.

⁹ Zarządzenie Nr 148/2018 z dnia 29 listopada 2018 r., wcześniej obowiązywały zarządzenie Nr 137/2018 z dnia 7 listopada 2018 r. i Zarządzenie Nr 152/2016 z dnia 30 grudnia 2016 r.

¹⁰ Za przedmioty niedozwolone uznano: noże metalowe, tasaki, przenośne nożyce do cięcia blachy i drutu, szczypce do cięcia metalu, brzeszczoty do cięcia metalu, pilniki do metalu, piły do metalu, siekiery, topory, przecinaki, łomy, przenośne szlifierki kątowe wraz z tarczami do metalu, drabiny, liny i przedłużacze elektryczne o długości powyżej 3 metrów, młoty udarowe, wiertarki przenośne, młotki metalowe, ramki rusztowania.

¹¹ Zarządzenie Nr 69/2018 z 17 maja 2018 r., wcześniej obowiązywało zarządzenie Nr 57/2016 z 1 lipca 2016 r.

¹² Wytyczne Nr 2/2018 z 24 września 2018 r., wcześniej obowiązywały wytyczne z 23 września 2016 r.

¹³ Dalej: „DGSW”.

¹⁴ Dalej: „Instrukcja 2/16 DGSW”.

¹⁵ Zarządzenie Nr 70/2018 z 17 maja 2018 r., wcześniej obowiązywało zarządzenie Nr 33/2015 z 24 marca 2015 r.

¹⁶ Zarządzenie Nr 67/2018 z 17 maja 2019 r., wcześniej obowiązywały zarządzenia Nr: 68/2017 z 18 maja 2017 r., 156/2017 z 14 listopada 2017 r., 71/2018 z 17 maja 2018 r., 106/2018 z 16 sierpnia 2018 r., 128/2018 z 1 października 2018 r., 153/2018 z 12 grudnia 2018 r.

¹⁷ Wytyczne nr 2/2019 z 17 maja 2019 r., wcześniej obowiązywały wytyczne 3/2018 z dnia 12 grudnia 2018 r.

Karnym we Włocławku¹⁸.

(akta kontroli str. 228-229, 235-313)

W Zakładzie opracowano i wdrożono instrukcje przeciwdziałania podkulturze przestępczej wymagane § 57 ust. 1 i 2 zarządzenia 19/16 DGSW z 14 kwietnia 2016 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych i terapeutycznych oraz oddziałów penitencjarnych¹⁹.

Dyrektor uaktualniał wydane akty prawne w zakresie bezpieczeństwa osadzonych, w tym:

- zarządzenie w sprawie przeciwdziałania przedostawaniu się substancji odurzających i ich obrotowi;
- wytyczne dotyczące sposobu postępowania z osadzonymi zainteresowanymi obrotem substancjami odurzającymi na terenie ZK, prowadzenia wykazu osób zainteresowanych obrotem substancjami odurzającymi na terenie Zakładu Karnego;
- wytyczne w sprawie przepływu informacji pomiędzy pionami służby w sprawach dotyczących zapobiegania samobójstwom.

Dyrektor podał m.in., że do dnia 12 grudnia 2018 r. nie obowiązywały na terenie ZK wytyczne dotyczące sposobu postępowania z osadzonymi zainteresowanymi obrotem substancjami odurzającymi. Wprowadzono je głównie w celu ujednolicenia sposobu postępowania z tymi osadzonymi, wyznaczenia konkretnych zadań służbowych w postępowaniu z osadzonymi zainteresowanymi, a także osób odpowiedzialnych za ich realizację, a co za tym idzie zminimalizowania ryzyka przedostawania się na teren Zakładu środków niedozwolonych.

(akta kontroli str. 235-305, 327, 328, 352-353, 360-363, 371, 376, 383-418)

Struktura organizacyjna jednostki została ustalona zarządzeniem²⁰ Dyrektora Zakładu. W skład tej struktury wchodziły: kierownictwo i samodzielne stanowiska; dział kadr; dział penitencjarny; dział terapeutyczny; dział ochrony; dział ewidencji; dział finansowy; dział kwatermistrzowski; dział techniki, łączności i informatyki; ambulatorium z izbą chorych, centrum kształcenia ustawicznego. W zakładzie funkcjonowały cztery oddziały penitencjarne oraz oddział terapeutyczny.

(akta kontroli str. 12-19)

Dyrektor Zakładu zarządzeniem w sprawie podziału czynności w Kierownictwie Zakładu Karnego we Włocławku²¹ wskazał m.in. wicedyrektorów kierujących poszczególnymi oddziałami penitencjarnymi oraz ich zakres kompetencji i upoważnień. W zakresach czynności wskazał obowiązków wicedyrektorów, w tym:

- utrzymywanie spójności prowadzonych oddziaływań penitencjarnych i ochronnych;

¹⁸ Zarządzenie nr 21/2019 z 14 lutego 2019 r.

¹⁹ Dalej: „Zarządzenie 19/16 DGSW”.

²⁰ Zarządzenie 108/2019 Dyrektora Zakładu Karnego we Włocławku z dnia 30 sierpnia 2019 roku w sprawie struktury organizacyjnej oraz wykazu stanowisk w Zakładzie Karnym we Włocławku. Wcześniej obowiązywały zarządzenia nr 135/2016 z 1 grudnia 2016 r., 20/2017 z 3 lutego 2017 r., 81/2017 z 30 maja 2017 r., 100/2017 z 30 czerwca 2017 r., 113/2017 z 12 lipca 2017 r., 121/2017 z 31 lipca 2017 r., 135/2017 z 1 września 2017 r., 142/2017 z 29 września 2017 r., 149/2017 z 30 października 2017 r., 11/2018 z 31 stycznia 2018 r., 33/2018 z 20 marca 2018 r., 39/2018 z 30 marca 2018 r., 57/2018 z 30 kwietnia 2018 r., 63/2018 z 15 maja 2018 r., 89/2018 z 28 czerwca 2018 r., 90/2018 z 2 lipca 2018 r., 111/2018 z 29 sierpnia 2018 r., 113/2018 z 31 sierpnia 2018 r., 116/2018 z 12 września 2018 r., 129/2018 z 3 października 2018 r., 134/2018 z 23 października 2018 r., 145/2018 z 22 listopada 2018 r., 18/2019 z 6 lutego 2019 r., 24/2019 z 21 lutego 2019 r., 51/2019 z 3 kwietnia 2019 r., 95/2019 z 29 lipca 2019 r.

²¹ Zarządzenie 70/2019 z 24 maja 2019 r., wcześniej obowiązywały zarządzenia nr: 118/2016 z 28 października 2016 r., 48/2017 z 7 kwietnia 2017 r., 56/2017 z 28 kwietnia 2017 r., 89/2017 z 20 czerwca 2017 r., 102/2017 z 3 lipca 2017 r., 12S5/2017 z 7 sierpnia 2017 r., 22/2018 z 2 marca 2018 r., 56/2018 z 27 kwietnia 2018 r., 60/2018 z 11 maja 2018 r., 78/2018 z 25 maja 2018 r., 119/2018 z 17 września 2018 r., 121/2018 z 1 października 2018 r., 141/2018 z 14 listopada 2018 r., 25/2019 z 25 lutego 2019 r.

- organizowanie i sprawowanie nadzoru nad rozpoznawaniem nastrojów osadzonych w tym właściwym kształtowaniu wśród nich atmosfery wychowawczej oraz zapewnienie przekazywania informacji wyznaczonemu funkcjonariuszowi odpowiedzialnemu za gromadzenie i przetwarzanie informacji uzyskanych w wyniku wykonywanych czynności profilaktycznych;
- prowadzenie nadzoru nad stosowaniem i prawidłowością wykorzystania zabezpieczeń techniczno-ochronnych w oddziale penitencjarnym;
- organizowanie codziennych odpraw w oddziałach penitencjarnych.

Zadania dla poszczególnych komórek organizacyjnych związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa osobistego osadzonych²² określały: rozporządzenie w sprawie ochrony, zarządzenie nr 19/16 DGSW i inne zarządzenia DGSW. Zadania w tym zakresie określono również w wyżej wymienionych aktach wewnętrznych - zarządzeniach, wytycznych i instrukcjach oraz w zakresach czynności kierowników poszczególnych komórek.

(akta kontroli str. 230-231, 371, 375, 432-443, 457-469)

1.2. Według stanu na 31 grudnia 2017 r., 31 grudnia 2018 r. i 30 września 2019 r. w Zakładzie:

- 1) pojemność oddziałów mieszkalnych wynosiła odpowiednio: 1201, 1201 i 1201 miejsc;
- 2) liczba osadzonych ogółem wyniosła odpowiednio: 1041, 1085 i 1114 osadzonych;
- 3) liczba skazanych według rodzaju wykonywanej kary wynosiła:
 - młodocianych odpowiednio: 30, 24 i 26 ;
 - odbywających karę po raz pierwszy odpowiednio: 894, 832 i 791;
 - recydywistów penitencjarnych odpowiednio: 62, 190 i 232;
 - odbywających karę aresztu wojskowego – nie wystąpili;
- 4) liczba skazanych według typu wykonywanej kary wynosiła:
 - zamknięty odpowiednio: 508, 592 i 621 skazanych;
 - półotwarty odpowiednio: 473, 441 i 413 skazanych;
 - otwarty: czterech wg stanu na 30 września 2019 r.
- 5) liczba skazanych według systemu wykonywania kary:
 - programowanego oddziaływania odpowiednio: 625, 580 i 604;
 - terapeutyczny odpowiedni: 51, 54 i 57;
 - zwykły odpowiednio: 305, 399 i 377;
- 6) stwierdzono wystąpienie aktów samoagresji osadzonych z powodu:
 - działalności administracji odpowiednio: 68, 62 i 32 osadzonych;
 - działalności sądu lub prokuratury odpowiednio: dwóch, jeden i pięciu osadzonych;
 - zakwalifikowanych jako „inne” odpowiednio: 22, 25 i 17 osadzonych;
- 7) samobójstwa usiłowało popełnić odpowiednio: czterech, trzech i pięciu osadzonych;
- 8) wystąpił jeden przypadek niehumanitarnego traktowania osadzonego przez funkcjonariuszy Służby Więziennej w trakcie konwoju, który skutkował ciężkim uszkodzeniem ciała;
- 9) zgon osadzonego z powodu autoagresji – nie wystąpił;
- 10) odnotowano jeden przypadek zgonu osadzonego, którego przyczyna została zakwalifikowana do kategorii „inne”;
- 11) nie wystąpiły drastyczne przypadki przejawów podkultury więziennej;
- 12) naruszenia porządku wystąpiły odpowiednio: 2518, 2915 i 2187

²² Dyrektor nie był zobowiązany do uregulowania tych zagadnień jednym aktem.

- przypadków;
- 13) bójki lub pobicia stanowiące zdarzenie wystąpiły odpowiednio: 21 w 2017 r. i jeden w 2019 r.;
 - 14) sytuacje nie stanowiące zdarzenia, w których doszło do naruszenia nietykalności cielesnej osadzonego wystąpiły odpowiednio: 15 w 2018 r. i 34 w 2019 r.;
 - 15) ujawniono środki zagrażające bezpieczeństwu lub porządkowi odpowiednio: 40, 25 i 12 razy;
 - 16) umieszczenie skazanego w celi mieszkalnej o powierzchni poniżej 3 m², na podstawie art. 110 § 2a pkt 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy²³ – nie wystąpiło;
 - 17) założono karty Osadzonego Zagrożonego Samobójstwem (OZS) odpowiednio: jednemu, jednemu i 10 osadzonym. Według stanu na dzień 14 października 2019 r. trzech osadzonych posiadało kartę OZS.

(akta kontroli str. 449-456)

1.3. W ZK, w latach 2017-2019 (do 30 września), podjęto działania w celu zapewnienia osadzonym bezpieczeństwa osobistego, w tym w zakresie poleceń wydanych przez DGSW m.in. dotyczących:

- a) przeglądu zaleceń profilaktycznych stosowanych względem osadzonych, szczególnie w kontekście prewencyjnego użycia środków przymusu bezpośredniego²⁴. W Zakładzie przypomniano zasadę, że użycie tych środków może nastąpić jedynie, gdy zachodzą uzasadnione przesłanki ich użycia tj. w przypadkach określonych w art. 13 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej²⁵.
- b) analiz praworządności użycia środków przymusu bezpośredniego oraz skuteczności wdrożonych w tym obszarze mechanizmów kontrolnych i nadzorczych²⁶. Podjęto działania polegające m.in. na przeprowadzeniu 20-23 czerwca 2017 r. szkolenia dla kadry dowódczej z zakresu użycia środków przymusu bezpośredniego w kontekście bezpieczeństwa i humanitaryzmu w trakcie ich stosowania. W szkoleniach wyeksponowano konieczność utrwalenia wizji i fonii jako integralnej części dokumentacji. Dokonano przeglądu pod względem sprawności technicznej urządzeń rejestrujących oraz dokonano oceny skuteczności mechanizmów kontrolnych gwarantujących ich stałą sprawność i gotowość do użycia. Do dokumentacji z użycia środków przymusu bezpośredniego dołączano zapis z kamer znajdujących się w ciągach komunikacyjnych, pomieszczeniach i innych miejscach istotnych dla późniejszej kompleksowej oceny praworządności postępowania funkcjonariuszy w trakcie użycia środków przymusu bezpośredniego. PrzedSIONKI cel zabezpieczających wyposażono w urządzenia rejestrujące obraz i dźwięk w sposób maskujący intymne części ciała osadzonego w czasie czynności fizjologicznych.
- c) niedopuszczania do występowania zdarzeń związanych z niepraworządnym i niehumanitarnym traktowaniem osób pozbawionych wolności²⁷. W Zakładzie przyjęto zasadę niezwłocznego zgłaszania przełożonym funkcjonariusza przekazanych przez osadzonych informacji o niewłaściwym traktowaniu ich przez funkcjonariusza. Przełożony był zobowiązany do podjęcia działań mających na celu obiektywne wyjaśnienie sytuacji. W przypadkach tego wymagających wszczynano czynności wyjaśniające lub postępowanie

²³ Dz. U. z 2019 r. poz. 676 ze zm., dalej: „kkw”.

²⁴ Pismo DG SW z 5 stycznia 2017 r. sygn. SW 9BO-073/17/1.

²⁵ Dz. U. z 2018 r. poz. 1834, ze zm., dalej: „ustawa o środkach przymusu”.

²⁶ Pismo DG SW z 30 maja 2017 r. sygn. BO.521.1.2017.WM.

²⁷ Pismo DG SW z 13 czerwca 2017 r. sygn. BO.521.2.2107.ZG.

dyscyplinarne. Przyjęto zasadę informowania przełożonych o wszelkich przejawach występowania wśród funkcjonariuszy zachowań prowokacyjnych, zwłaszcza tych nacechowanych agresją werbalną i niewerbalną wobec osadzonych, które w następstwie mogą doprowadzić do niepożądanych zdarzeń w jednostce. Od funkcjonariuszy wymagano właściwej formy zwracania się do osadzonych. Funkcjonariuszy i pracowników pozostających w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi obejmowano szkoleniami z zakresu komunikacji interpersonalnej oraz przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu oraz z zakresu polskich i międzynarodowych standardów postępowania z osobami pozbawionymi wolności, ze szczególnym uwzględnieniem zasad humanitaryzmu i poszanowania godności ludzkiej. W czasie odpraw, szkoleń i innych spotkań służbowych przypomniano m.in. o bezwzględnym zakazie stosowania przemocy, tortur i innych form niewłaściwego traktowania osób pozbawionych wolności. Kierownik działu ochrony zapoznawał się z każdym przypadkiem użycia środka przymusu bezpośredniego (materiał audio-video oraz sporządzona dokumentacja) i składał notatkę służbową do Dyrektora, w której dokonywał oceny prawidłowości oraz praworządności realizowanych czynności ochronnych.

- d) zweryfikowania jakości pełnienia służby przez funkcjonariuszy monitorujących osadzonych zagrożonych samobójstwem oraz pozbawienia osób tymczasowo aresztowanych wszelkiego rodzaju pasków do spodni w celach mieszkalnych²⁸. W dniu 14 sierpnia 2017 r. przeprowadzono kontrole wszystkich tymczasowo aresztowanych oraz cel, w których przebywali. W wyniku przeprowadzonej kontroli pozbawiono ich posiadania wszelkiego rodzaju pasków do spodni. Ponadto podjęto działania w celu weryfikacji jakości pełnienia służby przez funkcjonariuszy na stanowiskach monitorowych - uwag w tym zakresie nie wniesiono.
- e) przeglądu stanu infrastruktury technicznej (m.in. kamer, systemów monitoringu) w celu zwiększenia jej efektywności, przeglądu stanowisk monitorowych pod względem efektywności i ergonomii (liczba i ustawienie monitorów, wielkość i liczba obrazów – kadrów na poszczególnych monitorach), dostosowania liczby osób monitorujących cele mieszkalne, tak aby funkcjonariusze mogli efektywnie wykonywać swoje obowiązki²⁹. W wyniku przeglądu stwierdzono, że system monitoringu spełnia obowiązujące normy, zapewnia optymalną możliwość obserwacji zachowania osadzonych zakwaterowanych w celach mieszkalnych. Poddano przeglądowi stanowiska monitorowych i stwierdzono, że zapewniają one optymalną możliwość obserwacji osadzonych zakwaterowanych w celach monitorowanych oraz obserwację terenu jednostki. Dokonano przeglądu i analizy instrukcji stanowiskowych monitorowego i obsługi monitoringu pod względem efektywności dokonywania nadzoru nad osadzonymi zakwaterowanymi w celach monitorowanych. Wyodrębniono stanowisko monitorowego, którego zadaniem było stałe obserwowanie zachowania osadzonych umieszczonych w celach mieszkalnych objętych stałym monitoringiem i nie łączono go ze stanowiskiem osoby monitorującej inne miejsca na terenie zakładu karnego we Włocławku. Stanowisko usytuowano w wyodrębnionym, zamkniętym pomieszczeniu.
- f) przeglądu procedur związanych z działaniami profilaktycznymi wynikających z Instrukcji 2/16, przeglądu osadzonych zagrożonych samobójstwem³⁰. Dokonano przeglądu procedur związanych z realizacją działań profilaktycznych wynikających z instrukcji nr 2/16 DG SW. W Wytycznych w sprawie systemu przepływu informacji pomiędzy pionami służby w sprawach dotyczących

²⁸ Pismo DG SW z 14 sierpnia 2017 r. sygn. BO.1231.2017.PŻ/RS.

²⁹ Pismo DG SW z 14 września 2017 r. sygn. BO.521.2.2017.FO.

³⁰ Pismo DG SW z 29 sierpnia 2018 r. sygn. BP.411.16.2018.

zapobiegania samobójstwom określono sposób przekazywania informacji na temat podejrzenia podwyższonego ryzyka suicydalnego u osadzonych, również w ramach oddziałów penitencjarnych. Dyrektor uregulował częstotliwość wizytacji cel m.in. przez dyrektorów, kierowników, uaktualniono wytyczne Dyrektora w sprawie szczegółowych zasad postępowania w przypadkach konieczności czasowego pozostawienia lub umieszczenia osadzonego samotnie w celi mieszkalnej pojedynczej lub wieloosobowej.

- g) zapewnienia ochrony osobom pozbawionym wolności, które zostały zaliczone do kategorii tzw. pozostających w zainteresowaniu środków masowego przekazu, szczególnie chronionych, z tendencjami samobójczymi, skazanych lub oskarżonych o zbrodnie pedofilii lub czyny dotyczące wolności seksualnej³¹. Psychologowie dokonali przeglądu zaleceń dla tych osadzonych. Wychowawcy dokonali oceny prawidłowości ich osadzenia pod kątem osób wspólnie z nimi rozmieszczonych oraz osób korzystających wspólnie z nimi z zajęć o charakterze grupowym.

(akta kontroli str. 351-370, 373, 374, 381, 419-431)

1.3.1. Stan zatrudnienia i wakatów opisano w pkt 4.1.

1.3.2. W Zakładzie Karnym nie prowadzono wykazów osadzonych narażonych w sposób szczególny na ataki (akty agresji) ze strony innych osadzonych lub osadzonych, którzy mogą stanowić zagrożenie dla innych osadzonych³².

Dyrektor podał m.in., że każdy funkcjonariusz lub pracownik Zakładu, który uzyska informację mogącą świadczyć o zagrożeniu bezpieczeństwa dla osadzonego jest zobowiązany przekazać ją przełożonym i osobie odpowiedzialnej za gromadzenie i przetwarzanie informacji w jednostce. Po weryfikacji uzyskanych informacji w uzasadnionych przypadkach opracowywano dodatkowe przedsięwzięcia ochronne wobec osadzonych lub podejmowano inne właściwe oddziaływania np. zmiana miejsca osadzenia.

(akta kontroli str. 235-246, 371, 376, 470, 472, 475-481)

1.4. Dyrektor zarządzeniem³³ ustalił porządek wewnętrzny Zakładu wymagany § 14 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności³⁴ oraz § 15 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania³⁵. Porządek wewnętrzny zawierał wymagane tymi rozporządzeniami elementy. W wyniku przeprowadzonych w dniu 18 października 2019 r. oględzin cel mieszkalnych stwierdzono, że w 10 z 11 cel znajdowała się aktualna wersja porządku wewnętrznego. W jednej celi osadzeni w trakcie oględzin oświadczyli, że nie posiadają kopii porządku wewnętrznego, „porządek otrzymali, ale go zgubili i proszą o nowy egzemplarz”, który przekazano osadzonym w dniu oględzin. Trzej obcokrajowcy osadzeni w poddanych oględzinom celach posługiwali się językiem polskim, nie było więc potrzeby tłumaczenia porządku wewnętrznego na zrozumiały dla nich język obcy.

(akta kontroli str. 227, 228, 484-509, 510-513, 520)

1.5. W ZK, w latach 2017 – 2019 (do 19 września):

³¹ Pismo DG SW z 27 września 2019 r. sygn. BO.070.48.2019.

³² Zakład Karny nie był zobowiązany do prowadzenia takich wykazów.

³³ Zarządzenie 101/2019 Dyrektora Zakładu Karnego we Włodawku z dnia 1 sierpnia 2019 r. w sprawie ustalenia porządku wewnętrznego Zakładu Karnego we Włodawku.

³⁴ Dz. U. poz. 2231.

³⁵ Dz. U. poz. 2290.

- nie odnotowano zdarzeń, w których osadzony ujawnił akty agresji (znęcania się) w stosunku do niego po przetransportowaniu go do ZK z innej jednostki penitencjarnej;
- w dniu 6 lutego 2019 r. odnotowano zgłoszenie przez osadzonego w innej jednostce organizacyjnej SW pobicia go przez funkcjonariuszy SW podczas konwoju;
- w dniu 1 października 2018 r. przeniesiono skazanego do Zakładu Karnego w Płocku ze względów związanych z bezpieczeństwem skazanego (art. 100 § 1 pkt 7 kkw);
- decyzję o objęciu osadzonego monitorowaniem z uwagi na potrzebę zapewnienia jego bezpieczeństwa (art. 116 § 5a kkw) podjęto odpowiednio 292, 286, 164 razy.

(akta kontroli str. 352, 359, 360, 471, 473, 482-483)

1.6. W okresie wrzesień 2018 - sierpień 2019 r. odprawy penitencjarno-ochronne organizowano nie rzadziej niż raz w miesiącu, zgodnie z § 56 ust. 1 pkt 7 zarządzenia nr 19/16 DGSW. W odprawach przeprowadzonych w czerwcu, lipcu i sierpniu 2019 r. brali udział zastępcy Dyrektora, funkcjonariusze z działu penitencjarnego i ochrony oraz przedstawiciele pozostałych komórek, tj. kadr, działu terapeutycznego, wychowawcy i instruktorzy ds. sportu, centrum kształcenia ustawicznego. Tematami tych odpraw były zagadnienia wynikające z § 56 ust. 1 zarządzenia nr 19/16 DGSW, m.in.: zdarzenia nadzwyczajne w tym napaści na funkcjonariuszy; analiza zdarzeń za okres od 1 stycznia do 30 czerwca 2019 r. oraz przedstawienie meldunków o zdarzeniach z terenu całego kraju; stosowanie środków przymusu bezpośredniego (w tym informacje o braku ich stosowania); zatrudnienie osadzonych; przeprowadzone testy na obecność środków odurzających; informacje odnośnie liczby oskarżonych zagrożonych samobójstwem; „stan atmosfery”.

(akta kontroli str. 227, 327)

1.7. W Zakładzie kontrole w zakresie bezpieczeństwa osadzonych zostały przeprowadzone przez Dyrektora Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Bydgoszczy³⁶, DGSW, sędziego penitencjarnego, Rzecznika Praw Obywatelskich.

W dniach 3-6 kwietnia 2018 r. oraz 11-14 czerwca 2019 r. OISW przeprowadził kontrole w zakresie oceny funkcjonowania służby ochronnej, którą objęto m.in. organizację i funkcjonowanie cel objętych monitoringiem oraz stanowisk monitorowego, nadzór nad osadzonymi „szczególnymi” (medialni, objęci szczególną ochroną, niebezpieczni, suicydalni), czynności profilaktyczne, gospodarowanie przedmiotami niedozwolonymi na terenie jednostki. W wyniku kontroli z 2018 r. oceniono, że działalność ochronna prowadzona jest na poziomie dobrym. Wydano sześć zaleceń pokontrolnych³⁷, które Dyrektor zrealizował. W wyniku kontroli z 2019 r. stwierdzono zrealizowanie zaleceń pokontrolnych z kontroli z roku poprzedniego, oceniono, że działalność ochronna prowadzona jest na poziomie dobrym, nie wydano zaleceń pokontrolnych.

W dniach 18 – 19 września 2018 r. OISW przeprowadził kontrolę w zakresie „zgodności z regulacjami ustawowymi porządków wewnętrznych”. Obowiązujący w Zakładzie porządek wewnętrzny oceniono pozytywnie. Zaleceń pokontrolnych nie

³⁶ Dalej: „OISW”.

³⁷ Zalecono m.in. zintensyfikowanie działań profilaktycznych wynikających z rozpoznania środowiska osadzonych ukierunkowanych na przenikanie substancji narkotycznych na teren jednostki oraz dokumentowanie kontroli wewnętrznych przeprowadzonych z wykorzystaniem psa służbowego i specjalnego notatkami służbowymi z podaniem ewentualnych spostrzeżeń, uwag, wniosków i poleceń

wydano.

W latach 2017-2019 funkcjonariusze OISW dokonali sześciu inspekcji³⁸. Nieprawidłowości w zakresie bezpieczeństwa osobistego osadzonych nie stwierdzono.

(akta kontroli str. 373, 381, 521-598)

DGSW przeprowadził kontrole w dniach:

- 14 - 18 listopada 2016 r. (wystąpienie pokontrolne z 23 stycznia 2017 r., pisemna informacja o sposobie wykonania zaleceń pokontrolnych do 20 lutego 2017 r.) kontrolę obejmującą m.in. stan zabezpieczenia ochronnego jednostki, wdrożenie zmian wynikających z nowelizacji kkw w odniesieniu do uprawnień osadzonych, praktyczne wdrożenie zarządzenia DGSW w sprawie przeciwdziałania przedostawaniu się substancji odurzających i ich obrotowi na terenie ZK. W wyniku kontroli nie stwierdzono nieprawidłowości mogących negatywnie wpłynąć na bezpieczeństwo jednostki i przebywających w niej osadzonych. Wydano 13 zaleceń³⁹ dotyczących usunięcia uchybień. Dyrektor ZK poinformował DGSW o sposobie wykonania zaleceń pokontrolnych;
- 24 września 2018 r. kontrolę w zakresie przenikania na teren ZK substancji niedozwolonych, relacji pomiędzy funkcjonariuszami a osadzonymi, występowania zdarzeń w postaci zgonów oraz gospodarki przedmiotami niedozwolonymi. Wydano siedem zaleceń pokontrolnych⁴⁰. Dyrektor poinformował DGSW o sposobie wykonania zaleceń pokontrolnych.
- 22 sierpnia 2019 r. zespół funkcjonariuszy Centralnego Zarządu Służby Więziennej⁴¹ dokonał inspekcji w Zakładzie. Funkcjonariusze wnieśli uwagi m.in. w zakresie stanowiska monitorowego, wskazując, że jeden funkcjonariusz obserwował 25 osadzonych w 20 celach mieszkalnych. Dyrektor wyeliminował stwierdzone nieprawidłowości.

(akta kontroli str. 381, 598-641)

Sędzia penitencjarny Sądu Okręgowego we Wrocławku przeprowadził pięć lustracji⁴². Lustracje dotyczyły m.in.: wykonywania przez Dyrektora ZK obowiązków wynikających z art. 168a kkw; respektowania uprawnień osadzonych osób niepełnosprawnych fizycznie lub intelektualnie oraz z zaburzeniami psychicznymi, ze szczególnym uwzględnieniem opieki medycznej, psychologicznej i sanitarnej; warunków bytowych; wykonywania przez Dyrektora przepisów w zakresie kierowania, w pierwszej kolejności do odpłatnego zatrudnienia zobowiązanych do świadczeń alimentacyjnych, a także skazanych mających szczególnie trudną sytuację materialną, osobistą lub rodzinną (art. 122 kkw). Z lustracji zaleceń nie wydano.

W dniu 13 września 2017 r. wizytacji w ZK dokonał sędzia penitencjarny Wojskowego Sądu Garnizonowego w Poznaniu. Wizytacją objęto całokształt spraw

³⁸ W dniach: 13 maja 2017 r., 28 października 2017 r., 24 maja 2018 r., 13 października 2018 r., 18 maja 2019 r., 30 sierpnia 2019 r.

³⁹ Zalecono m.in.: przeorganizowanie zatrudnienia osadzonych w warsztacie, mając na względzie skuteczny ich nadzór; uporządkowanie terenu warsztatów prawidłowo zabezpieczając przedmioty tam się znajdujące; podjęcie działań w zakresie poprawy jakości obrazu telewizji dozorowej w sali widzeń; dokonanie analizy „Programu przeciwdziałania przedostawaniu się substancji odurzających i ich obrotowi w Zakładzie Karnym we Wrocławku” i wyeliminowanie wykazanych błędów; wprowadzenia mechanizmów gwarantujących skuteczną realizację działań w związku z pozyskiwanymi informacjami w wyniku prowadzonych czynności profilaktycznych; dokonanie analizy przedmiotów zaliczonych do przedmiotów niebezpiecznych uwzględniając miejsca ich przechowywania i dostęp do nich osadzonych.

⁴⁰ Zalecono m.in.: niezwłoczną aktualizację zarządzenia dyrektora w sprawie sposobu postępowania z przedmiotami niedozwolonymi w związku z wycofaniem z użytkowania przedmiotów niedozwolonych z radiowęzła jednostki; zwiększenie częstotliwości kontroli (min. raz dziennie) przedmiotów niedozwolonych, użytkowanych na terenie jednostki przez firmy zewnętrzne.

⁴¹ Dalej: „CZSW”.

⁴² W dniach: 20 listopada 2017 r., 4 stycznia 2018 r., 31 października 2018 r., 8 listopada 2018 r., 28 grudnia 2018 r.

podlegających kontroli i ocenie wymienionych w § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobu, zakresu i trybu sprawowania nadzoru penitencyjnego⁴³. Nie wydano zaleceń powizytacyjnych.

(akta kontroli str. 226)

W dniach 19-21 listopada 2018 r. wizytację Zakładu na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich przeprowadzili przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur. Wydano 21 zaleceń pokontrolnych⁴⁴. Dyrektor poinformował Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich o sposobie realizacji zaleceń.

(akta kontroli str. 642-681)

1.8. W Zakładzie pojemność poszczególnych oddziałów penitencyjnych wynosiła od 258 do 341 miejsc zakwaterowania dla osadzonych i była zgodna z § 3 ust. 3 zarządzenia nr 23/18 DGSW z dnia 18 kwietnia 2018 r. w sprawie tworzenia i organizacji oddziałów penitencyjnych w zakładach karnych i aresztach śledczych⁴⁵.

Według stanu na 17, 24, 31 października 2019 r. w oddziałach penitencyjnych typu zamkniętego Zakładu na jednego oddziałowego pełniącego służbę w systemie jednozmianowym przypadało poniżej 150 osadzonych, tj. zgodnie z § 9 ust. 2 pkt 1 zarządzenia 23/18 DGSW.

W dniach 17, 24, 31 października 2019 r. ośmiu spośród 26 wychowawców prowadziło oddziaływanie penitencyjne w grupach wychowawczych przekraczających limity ustalone w § 93 ust. 3 pkt 1 zarządzenia 19/16. Przekroczenia wyniosły od sześciu do 44 skazanych oraz od 16 do 19 tymczasowo aresztowanych. W dniach 17, 24, 31 października 2019 r. czterech psychologów prowadziło oddziaływanie penitencyjne w grupach wychowawczych, których liczebność przekraczała limity ustalone w § 93 ust. 3 pkt 2 zarządzenia 19/16. Przekroczenia wyniosły od 71, 75 do 72 skazanych na jednego psychologa. Szerzej to zagadnienie opisano poniżej w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”.

W dniach od 6 do 8 listopada 2019 r. dwóch wytypowanych psychologów prowadziło konsultacje z 17 osadzonymi, w tym:

- 6 listopada 2019 r. z pięcioma osadzonymi,
- 7 listopada 2019 r. z 10 osadzonymi,
- 8 listopada 2019 r. z dwoma osadzonymi.

(akta kontroli str. 232, 233, 453, 682-699)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

W dniach 17, 24, 31 października 2019 r. liczebność grup wychowawczych prowadzonych przez jednego wychowawcę albo psychologa przekraczała limity ustalone w § 93 ust. 3 pkt 1 i 2 zarządzenia 19/16 DGSW albowiem ośmiu spośród 26 wychowawców prowadziło oddziaływanie penitencyjne w grupach wychowawczych liczących od 46 do 84 skazanych oraz od 76 do 79 tymczasowo

⁴³ Dz. U. Nr 152, poz. 1496, ze zm.

⁴⁴ Zalecono m.in. przypomnienie podległym funkcjonariuszom o konieczności godnego traktowania osób pozbawionych wolności, propagowanie kultury wolnej od niewłaściwych zachowań w stosunku do więźniów; podjęcie działań mających na celu uświadamianie funkcjonariuszy Służby Więziennej o konieczności przeciwdziałania niewłaściwemu traktowaniu przez ich współpracowników oraz o konieczności raportowania właściwymi kanałami przypadków niewłaściwego traktowania; poddawanie badaniu lekarskiemu wszystkich osób pozbawionych wolności przybywających do jednostki, w tym konwojowanych z innych jednostek penitencyjnych; dokumentowanie śladów przemocy przy wykorzystaniu elementów zawartych w Protokole Stambulskim; dokumentowanie w trakcie rozmowy wstępnej, informacji o tym czy osadzony posługuje się językiem polskim, w jakim języku komunikuje się z personelem oraz kto bierze udział w czynnościach z jego udziałem.

⁴⁵ Dalej: „zarządzenie nr 23/18 DGSW”.

aresztowanych. Tym samym przekroczenia limitów wyniosły od sześciu do 44 skazanych oraz od 16 do 19 tymczasowo aresztowanych na jednego wychowawcę. Czterech psychologów prowadziło oddziaływania penitencjarne w grupach wychowawczych, w których na jednego psychologa przypadało od 271,75 do 272 skazanych, co powodowało przekroczenia limitów od 71,75 do 72 skazanych

Według ww. zarządzenia grupa skazanych, w której wychowawca prowadzi oddziaływania penitencjarne powinna liczyć nie więcej niż 40 skazanych. Grupa skazanych, w której oddziaływania prowadzi psycholog powinna liczyć nie więcej niż 200 osadzonych.

Dyrektor ZK podał m.in., że przekroczenia wynikają z braków kadrowych. OISW prowadzi postępowania rekrutacyjne na cztery stanowiska wychowawców. Jeden wychowawca oraz dwóch psychologów było długotrwale nieobecnych w pracy ze względu na stan zdrowia lub urlop rodzicielski.

(akta kontroli str. 232, 233, 341, 470, 472, 473, 693- 698)

NIK zauważyła, że powyższe przekroczenia wynikały wprawdzie z przyczyn niezależnych takich jak nieprzewidziane absencje pracowników, niemniej jednak zadaniem Dyrektora ZK jest zapewnienie takiej liczby wychowawców lub psychologów aby grupy wychowawcze przez nich prowadzone w ramach oddziaływania penitencjarnego spełniały wymogi zarządzenia nr 19/16 DGSW.

**OCENA
CZĄSTKOWA**

W Zakładzie wdrożono uregulowania i procedury opracowane przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej oraz Dyrektora ZK minimalizujące ryzyko naruszenia bezpieczeństwa osobistego osadzonych. Ustalono, zgodny z przepisami, porządek wewnętrzny, którego tekst - poza jednym przypadkiem - znajdował się w celach mieszkalnych. Prowadzono odprawy penitencjarno-ochronne z udziałem Dyrektora ZK, jego zastępców, funkcjonariuszy działu penitencjarnego i ochrony oraz przedstawicieli pozostałych komórek organizacyjnych Zakładu. W ZK zapewniono odpowiednią pojemność oddziałów penitencjarnych oraz liczebność grup skazanych przypadających na jednego oddziałowego pełniącego służbę w systemie jednozmianowym w oddziałach penitencjarnych typu zamkniętego. Nie zapewniono jednak odpowiedniej liczebności grup wychowawczych prowadzonych przez jednego wychowawcę albo psychologa i przekroczone tym samym limity ustalone w § 93 ust. 3 pkt 1 i 2 zarządzenia 19/16 DGSW.

OBSZAR

2. Infrastruktura jednostki penitencjarnej w obszarze bezpieczeństwa osobistego osadzonych

**Opis stanu
faktycznego**

2.1. W wyniku oględzin przeprowadzonych w toku kontroli, którymi objęto 11 cel mieszkalnych w czterech oddziałach mieszkalnych, ustalono, że:

- stan osobowy osadzonych lub tymczasowo aresztowanych, w tym osadzonych z kartą OZS⁴⁶ był zgodny z danymi ewidencyjnymi;
- w wytypowanych do kontroli celach przebywali osadzeni zgodnie z danymi ewidencyjnymi, w przypadku nieobecności osadzonego fakt ten odnotowano w „Oddziałowej Książce Ruchu Osobowego”. Powodami nieobecności były wyjście do pracy, uczestnictwo w kursie, korzystanie ze spaceru;
- dyżurki oddziałowych były wyposażone w apteczki;
- wszyscy oddziałowi byli wyposażeni w bezpieczny nóż;

⁴⁶ Wszyscy osadzeni z kartą OZS znajdowali się w jednym oddziale.

- we wszystkich celach system przywoływania pomocy był sprawny;
- łącznie znajdowały się w dwóch oddziałach. Nie były one wyposażone w system przywoływania pomocy, pomiędzy prysznicami znajdowały się przepierzenia oddzielające poszczególne prysznice;
- w jednej z cel objętych oględzinami podczas kontroli generalnej przeprowadzonej w 2017 r. stwierdzono „przelot w kąciu sanitarnym pomiędzy celami” – w trakcie oględzin stwierdzono usunięcie „przelotu”;
- dyżurki oddziałowych były wyposażone w monitory umożliwiające obserwację nadzorowanych, monitorowanych pomieszczeń lub objętych monitoringiem korytarzy;
- wśród poddanych oględzinom cel trzy były monitorowane. Wejście do cel monitorowanych zostało zarejestrowane przez system monitoringu, widoczność nagrań była dobra, brak było martwych stref. Oględziny zapisanych nagrań z godzin nocnych potwierdzają możliwość widzenia w ciemności. Na poddanych oględzinom nagraniach z godzin nocnych widoczność była dobra. W jednej z tych cel zainstalowano kamerę dookólną typu „fisheye”. W tej celi nie było łóżek piętrowych;
- oddziałowi i wychowawcy znali prawidłową liczbę osadzonych w oddziale, w tym osadzonych z kartą OZS. Znali imiona i nazwiska osadzonych z kartą OZS oraz numery cel, w których byli osadzeni.
- oddziałowy posiadał karty identyfikacyjne wszystkich osadzonych w oddziałach, w tym osadzonych z kartą OZS;
- oddziałowi i wychowawcy byli wyposażeni w przycisk napadowy z funkcją lokalizacji pomieszczenia, w którym wywołano alarm.

Dyżurki oddziałowych nie były wyposażone w zestawy reanimacyjne. Zgodnie z § 14 ust. 2 instrukcji nr 2/16 DGSW zestawy reanimacyjne rozmieszczono na stanowiskach dowodzenia i Ambulatorium. Dokonano oględzin przenośnych zestawów reanimacyjnych stanowiących wyposażenie stanowiska dowodzenia i Ambulatorium. Zestawy wyposażone były m.in. w środki farmakologiczne, w tym adrenalinę, zestaw do sztucznego oddychania (ambu), rurki ustno-gardłowe, stetoskop, rękawiczki lateksowe, materiały opatrunkowe.

Dyrektor wyjaśnił m.in., że wykorzystanie zestawu reanimacyjnego, w skład którego wchodzi środki farmaceutyczne, jest możliwe jedynie przez osoby posiadające specjalistyczne kwalifikacje. Z tego też względu zestawy ratunkowe znajdowały się na wyposażeniu stanowiska dowodzenia i Ambulatorium, skąd w razie potrzeby mogą być przenoszone w miejsce zagrożenia.

(akta kontroli str. 227, 228, 510-519, 700-706, 760)

2.2. Cele zabezpieczające wykorzystywane w Zakładzie jako środek przymusu bezpośredniego spełniały wymogi § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 czerwca 2013 r. w sprawie celi zabezpieczającej i Izby izolacyjnej⁴⁷.

W wyniku oględzin trzech cel zabezpieczających⁴⁸ ustalono, że: były one pomieszczeniami wentylowanymi, oświetlonymi i ogrzewanymi. Składały się z pomieszczenia dźwiękochłonnego o powierzchni powyżej 4 m² oraz przedsionka. Były urządzone w sposób uniemożliwiający dokonanie osobie w niej umieszczonej samouszkodzenia. Pomieszczenia dźwiękochłonne były objęte monitorowaniem przez wewnętrzny system urządzeń rejestrujących i wyposażone w bezpieczną instalację przyzywową. Sprzęt służący do monitorowania i oświetlenia był zabezpieczony przed dostępem osoby umieszczonej w celi zabezpieczającej. Wejście było zabezpieczone drzwiami typu więziennego, z wizjerem oraz izolacją

⁴⁷ Dz. U. poz. 638., dalej: „rozporządzenie w sprawie celi zabezpieczającej”.

⁴⁸ Wszystkich cel zabezpieczających w ZK.

dźwiękową. Zainstalowane w celach systemy przywoływania pomocy były sprawne. PrzedSIONKI były wyposażone w trwałe mocowane: stół, taboret, umywalkę i toaletę oraz w urządzenia rejestrujące obraz. Wejście osób dokonujących oględzin do cel zostało zarejestrowane przez system monitoringu, zarejestrowane nagrania odtworzono uczestnikom oględzin, widoczność nagrań była dobra, brak było martwych stref. Na odtworzonym obrazie widoczne było zaciemnienie, które powodowałoby maskowanie intymnych części ciała osadzonego w czasie czynności fizjologicznych. Nagrania z okresu przed oględzinami, tj. gdy światło było wyłączone potwierdzały możliwość widzenia w ciemności.

(akta kontroli str. 228, 513-515, 752, 753)

2.3. Według stanu na 27 września 2019 r. w Zakładzie istniała możliwość monitorowania zachowania osadzonych w 25 celach wyposażonych w 40 kamer. Wszystkie kamery posiadały promienniki podczerwieni.

W okresie objętym kontrolą corocznie dokonano analiz stanu technicznego użytkowanego sprzętu łączności i zabezpieczeń elektronicznych zgodnie z § 3 ust. 5 zarządzenia nr 56/2012 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 22 sierpnia 2012 r. w sprawie szczegółowych zasad eksploatacji i rozwoju systemów łączności i zabezpieczeń elektronicznych w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej. Z przeprowadzonych analiz sporządzano raporty, które zgodnie z § 3 ust. 6 tego zarządzenia przekazywano do OISW. W wyniku analiz w 2017 r. nie zidentyfikowano potrzeb w zakresie kamer do monitoringu cel. W 2018 r. stwierdzono, że ze względu na występowanie w czterech celach monitorowanych stref, których osadzony mógł być częściowo niewidoczny wskazana była wymiana tych kamer na dookólne typu „fisheye”. W 2018 r. dokonano wymiany tych kamer. W 2019 r. stwierdzono, że cztery kamery przesyłały pogorszony obraz ze względu na zarysowania na kloszach – klosze wymieniono.

Zdarzenia opisane w pkt. 3.1. niniejszego wystąpienia pokontrolnego nie były następstwem niewłaściwej infrastruktury Zakładu.

(akta kontroli str. 233, 707-731)

Analiza dokumentacji 20 skarg związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa nie wykazała zaistnienia sytuacji, w których zdarzenie w SW lub zajście wynikające ze skargi, było zdeterminowane (nawet w części) poprzez niewłaściwą infrastrukturę jednostki penitencjarnej.

(akta kontroli str. 1003-1108)

2.4. W trakcie oględzin oddziałów, stwierdzono, że oddziałowi nie posiadali planów kontroli cel. Oddziałowi oświadczyli, że plan posiadają dowódcy zmiany (zastępcy dowódcy), którzy codziennie ich informują, które cele należy objąć kontrolą w danym dniu. Oddziałowi nie dokumentowali przeprowadzenia kontroli⁴⁹. W trakcie oględzin na stanowisku dowodzenia Zakładu Karnego znajdował się zatwierdzony przez Zastępcę Dyrektora „Plan kontroli cel i innych pomieszczeń” na październik 2019 r. Planem objęto wszystkie cele mieszkalne i inne pomieszczenia we wszystkich oddziałach mieszkalnych. Kontrole cel mieszkalnych przewidziano z częstotliwością od dwóch do czterech razy w miesiącu, z różnymi odstępami czasu pomiędzy kolejnymi kontrolami w poszczególnych celach. Do codziennej kontroli przewidziano świetlice, łaźnie, pomieszczenia gospodarcze oraz cele mieszkalne w ambulatorium usytuowanym w oddziale penitencjarnym nr 2. Plan sporządzono zgodnie z § 70 pkt 1 i 2 rozporządzenia w sprawie ochrony.

⁴⁹ Brak takiego wymogu.

(akta kontroli str. 510-513, 732-753)

W Zakładzie w dniu 11 grudnia 2017 r. i 17 grudnia 2018 r. przeprowadzono kontrole generalne. W ich trakcie dokonano kontroli osobistej wszystkich osadzonych, cel mieszkalnych i pomieszczeń, w których osadzeni przebywają stale lub czasowo zgodnie z § 72 ust. 1 rozporządzenia w sprawie ochrony. W wyniku kontroli stwierdzono:

- ubytki w tynkach w celach mieszkalnych, w tym „przelot” w kąciu sanitarnym pomiędzy celami.
- niesprawności wyposażenia cel np. niesprawne oświetlenie w kąciu sanitarnym, wyrwane gniazdko elektryczne, brak plomb w lampach oświetleniowych,
- posiadanie przez osadzonych przedmiotów, na które nie posiadali zgody Dyrektora.

W Zakładzie usunięto nieprawidłowości stwierdzone podczas kontroli generalnych. W wyniku kontroli generalnych nie ujawniono przedmiotów niedozwolonych, w tym niebezpiecznych.

Dyrektor podał, że w 2019 r. nie przeprowadzono kontroli generalnej, została ona zaplanowana na IV kwartał 2019 r.

(akta kontroli str. 353, 364, 512, 754-768)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Infrastruktura Zakładu Karnego spełniała wymogi w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa osadzonych. Skontrolowane cele mieszkalne wyposażone były w sprawne systemy przywoływania pomocy. Opracowywano miesięczne plany kontroli cel mieszkalnych i innych pomieszczeń oraz prowadzono kontrole generalne. Cele zabezpieczające spełniały wymogi związane z bezpieczeństwem osadzonych.

OBSZAR

3. Prowadzenie zindywidualizowanych oddziaływań na osadzonych

Opis stanu
faktycznego

3.1. W latach 2017-2019 (do 30 września) w zakładzie wystąpiło odpowiednio 74, 38 i 27 zdarzeń.

Na podstawie badania 30 zdarzeń⁵⁰, NIK stwierdził że rozpatrywano je rzetelnie i zgodnie z procedurami wynikającymi z zarządzenia 52/2013 DGSW⁵¹ oraz zarządzenia 1/2018 DGSW⁵², a także:

- a) w celu ustalenia przyczyn powstania, okoliczności przebiegu oraz skutków zdarzeń w Zakładzie przeprowadzono czynności wyjaśniające, które prowadził funkcjonariusz lub zespół powołany przez Dyrektora;
- b) funkcjonariusze prowadzący postępowanie na podstawie zarządzenia 1/2018 DG SW składali pisemne oświadczenia o braku lub istnieniu okoliczności uzasadniających ich wyłączenie z udziału w czynnościach;
- c) ze zdarzeń sporządzono sprawozdania albo notatki służbowe, które zawierały

⁵⁰ Próba badawcza objęła 20 zdarzeń podczas, których doszło do naruszenia bezpieczeństwa osobistego osadzonych (usiłowanie popełnienia samobójstwa, bójki, pobicia, znęcanie nad osadzonym) oraz 10 zdarzeń polegających na ujawnieniu przedmiotu niedozwolonego.

⁵¹ Zarządzenie nr 52/2013 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 29 listopada 2013 r. w sprawie zdarzeń mogących wystąpić w Służbie Więziennej, sposobu ich dokumentowania oraz służby dyżurnej w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej (uchylone z dniem 10 stycznia 2018 r.), dalej: „zarządzenie 52/2013 DG SW”.

⁵² Zarządzenie nr 1/2018 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 3 stycznia 2018 r. w sprawie służby dyżurnej w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej, zdarzeń mogących wystąpić w Służbie Więziennej oraz sposobu ich wyjaśniania i dokumentowania (wejście w życie z dniem 10 stycznia 2018 r.), dalej: „zarządzenie nr 1/2018 DG SW”.

- wymagane zarządzeniami informacje;
- d) postępowania wyjaśniające przeprowadzano we właściwych terminach;
 - e) Dyrektor po powzięciu informacji o zdarzeniu podejmował działania w celu zabezpieczenia materiału dowodowego, w tym z prowadzonego monitoringu;
 - f) w 29 z 30 badanych zdarzeń Dyrektor zawiadomił właściwego sędziego penitencjarnego o zdarzeniu, którego uczestnikiem był osadzony;
 - g) Dyrektor zawiadomił organy do dyspozycji, których pozostawali tymczasowo aresztowani o ich uczestnictwie w zdarzeniach;
 - h) sprawozdania lub notatki sprawdzano pod względem merytorycznym przez właściwych kierowników działów i były zatwierdzane przez Dyrektora;
 - i) Dyrektor zatwierdzając sprawozdanie lub notatkę służbową określił terminy i osoby odpowiedzialne za realizację wniosków;
 - j) w przypadku ujawnienia w czasie prowadzenia czynności wyjaśniających okoliczności wskazujących na popełnienie przestępstwa lub wykroczenia, a także czynu, za który ustawowo przewidziana jest odpowiedzialność karna lub zawodowa, Dyrektor złożył zawiadomienie do właściwego miejscowo organu.

(akta kontroli str. 373, 380, 769-899)

Odnosnie 20 zdarzeń podczas, których doszło do naruszenia bezpieczeństwa osobistego osadzonych stwierdzono, że uczestnicy zdarzeń podczas rozmów z wychowawcami lub psychologami prowadzonymi przed ich wystąpieniem nie zgłaszali nieprawidłowości lub trudności wskazujących na możliwość wystąpienia badanych zdarzeń. Uczestników zdarzeń prawidłowo osadzono w celach z uwzględnieniem podgrup klasyfikacyjnych, a tymczasowo aresztowanych dodatkowo przy uwzględnieniu powiązania z innymi osadzonymi. Osadzonego, któremu przed usiłowaniem popełnienia samobójstwa założono kartę OZS objęto opieką presuicydalną drugiego rzędu, w tym osadzono go w celi mieszkalnej wieloosobowej. Żaden z tymczasowo aresztowanych, którzy usiłowali popełnić samobójstwo nie użył do tej próby paska do spodni. Osadzonym, którzy usiłowali popełnić samobójstwo założono karty OZS oraz udzielono pomocy psychologicznej. Pomocy zgodnie z § 18 ust. 1 zarządzenia 2/16 DGSW udzielono również osadzonym i funkcjonariuszom będącym świadkami prób samobójczych. Udzielono pomocy medycznej wszystkim uczestnikom zdarzeń wymagającym takiej pomocy. We wszystkich przypadkach uczestników bójek, pobic lub znęcania, po zdarzeniu, rozmieszczano w różnych celach. W dwóch z 20 badanych zdarzeń ofiary albo sprawcy zdarzenia nie skierowano (w tym, nie skierowano niezwłocznie) do psychologa celem udzielenia pomocy psychologicznej albo przeprowadzenia oddziaływań psychokorekcyjnych oraz opracowania zaleceń dotyczących dalszego postępowania z tymi osadzonymi, czym naruszono § 59 ust. 2 pkt 4 i 5 zarządzenia 19/16 DG SW, co opisano poniżej w sekcji „ustalone nieprawidłowości”.

W okresie objętym kontrolą DGSW lub OISW nie uchylili na podstawie art. 78 § 2 kkw decyzji Dyrektora związanej z wykonywaniem kary pozbawienia wolności.

(akta kontroli str. 328, 329, 373, 380, 802-879)

3.2. W 2017 r. w Zakładzie wystąpiło 19 zdarzeń, które zakwalifikowano jako bójki lub pobicia zgodnie z pkt 11 załącznika nr 1 do zarządzenia 52/2013 DGSW. W 2018 r. i 2019 r. (do 30 września) jedno zdarzenie zostało zakwalifikowane jako pobicie zgodnie z pkt 12 załącznika nr 1 do zarządzenia 1/2018 DGSW.

W 2018 r. i 2019 r. w Zakładzie wystąpiło odpowiednio 15 i 34 innych sytuacji nie stanowiących zdarzenia, w których doszło do naruszenia nietykalności cielesnej

osadzonego⁵³, tj. wymienionych w § 10 ust. 8 zarządzenie 1/2018 DGSW. Na podstawie badania dokumentacji dotyczącej 15 sytuacji⁵⁴ nie stanowiących zdarzenia, stwierdzono, że wskazani przez Dyrektora ZK funkcjonariusze udokumentowali te sytuacje w sposób określony w § 9 ust. 5 pkt 1-3 tego zarządzenia. Dokumentacja z czynności wyjaśniających była akceptowana przez Dyrektora ZK/Zastępcę Dyrektora ZK, który adnotacją na notatce polecał wykonanie wniosków dotyczących prowadzenia działań profilaktycznych po powstaniu zdarzenia. Notatkę wraz ze zgromadzoną dokumentacją przekazywano do Działu Ochrony Zakładu do wykorzystania w ramach czynności profilaktycznych prowadzonych w jednostce organizacyjnej. Po wystąpieniu takich sytuacji zabezpieczano materiał dowodowy zgodnie z § 8 ust. 1 zarządzenia. Ustalenie czy naruszenie nietykalności cielesnej powodowało naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia trwający nie dłużej niż 7 dni albo, że obrażenia nie wystąpiły dokonywano na podstawie opinii lekarskiej. Tej opinii nie weryfikowano w późniejszym terminie. W Zakładzie nie prowadzono ewidencji powyższych sytuacji⁵⁵. Zakład na pisemne polecenie OISW wypełniał ankietę internetową zamieszczoną na stronie Biura Ochrony i Spraw Obronnych CZSW podając w niej liczbę przedmiotowych sytuacji. W opisany sposób Zakład informował o wszystkich sytuacjach, które wystąpiły w latach 2018 – 2019 (do 30 września).

Dyrektor wyjaśnił m.in., że informacje dotyczące sytuacji, które nie zostały zakwalifikowane jako zdarzenia były gromadzone w formie notatek z przeprowadzonych czynności wyjaśniających. Informacje o sytuacjach były wysyłane w formie ankiet elektronicznych na polecenie CZSW. Przyczyną wprowadzenia zmian w zakresie dokonywania kwalifikacji bójki i pobicia, mogła być potrzeba dostosowania treści zarządzenia do zapisów w kodeksie karnym.

(akta kontroli str. 228, 453, 372, 377, 443-448)

3.3. W latach 2017-2019 (do 30 września) w Zakładzie użyto odpowiednio 13, 11 i osiem razy⁵⁶ środki przymusu bezpośredniego, o których mowa w art. 12 ust. 1 ustawy o środkach przymusu i nie użyto przy tym broni palnej.

Na podstawie badania 20 przypadków użycia środków przymusu bezpośredniego, w tym dziewięciu sytuacji, w których wykorzystano celę zabezpieczającą ustalono, że:

- a) zastosowano środki przymusu przewidziane w art. 12 ust. 1 pkt 1, 2, 4, 6, 14 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego, po wystąpieniu przesłanek przewidzianych w art. 11 pkt 1, 2, 8, 12, 13, 14 tej ustawy. Poszczególne środki przymusu stosowano zgodnie z przepisami ustawy;
- b) użycie wszystkich środków przymusu zostało udokumentowane w notatce służbowej zgodnie z art. 54 ust. 1 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego;
- c) do dokumentacji z użycia środków dołączono nagrania na nośnikach elektronicznych⁵⁷ z kamer przenośnych, kamer zamieszczonych w przedsionku i pomieszczeniu dźwiękoszczelnym cel zabezpieczających, kamer zamieszczonych na korytarzach i klatkach schodowych, kamer nasobnych – w zależności od rodzaju środka przymusu bezpośredniego;
- d) w odrębnej notatce służbowej dokonywano analizy praworządności użycia

⁵³ Nie doszło do naruszenia czynności narządu ciała lub rozstroju zdrowia trwających dłużej niż siedem dni.

⁵⁴ Dotyczy 15 sytuacji, które w przypadku wystąpienia naruszenia czynności narządu ciała lub rozstroju zdrowia trwających dłużej niż siedem dni zostałyby zakwalifikowane jako bójka albo pobicie.

⁵⁵ Brak takiego wymogu.

⁵⁶ W stosunku do niektórych osadzonego podczas jednego zajścia wykorzystano kilka środków np. siły fizycznej, kajdanek i celi zabezpieczającej. W 2017 r. użyto 13 razy siłę fizyczną, 10 razy kajdanki, cztery razy celę zabezpieczającą i po jednym razie kask zabezpieczający, pas obezwładniający i chemiczne środki obezwładniające. W 2018 r. użyto 11 razy siłę fizyczną, sześć razy kajdanki i cztery razy celę zabezpieczającą. W 2019 r. (do 30 września) zastosowano osiem razy siłę fizyczną, siedem razy kajdanki i raz celę zabezpieczającą.

⁵⁷ Płyty typu CD lub DVD.

środków przymusu bezpośredniego – we wszystkich przypadkach nieprawidłowości nie stwierdzono;

- e) stosując środek przymusu bezpośredniego w postaci celi zabezpieczającej przestrzegano § 4 ust. 1 – 4 rozporządzenia w sprawie celi zabezpieczającej, w tym przeprowadzano kontrolę osobistą w sposób przewidziany w § 68 rozporządzenia w sprawie ochrony, osadzonych umieszczano w celi zabezpieczającej na okres nie dłuższy niż 48 godzin;
- f) w wyniku użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego przez funkcjonariuszy Służby Więziennej nie doszło do zranienia osadzonego lub wystąpienia innych widocznych objawów zagrożenia jego życia lub zdrowia albo jego śmierć.

W okresie objętym kontrolą funkcjonariusze SW nie przekroczyli uprawnień w związku z użyciem środków przymusu bezpośredniego.

(akta kontroli str. 371, 376, 377, 900-909)

3.4. Oddziałowi pełniący służbę w poddanych przez NIK oględzinom oddziałach przy przyjęciu służby zapoznawali się z wydarzeniami w oddziale mieszkalnym i poleceniami przełożonych oraz porównywali stan faktyczny osadzonych ze stanem ewidencyjnym zgodnie z § 49 ust. 1 rozporządzenia w sprawie ochrony.

(akta kontroli str. 511-513)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W dwóch zdarzeniach spośród 20 badanych, w których naruszono bezpieczeństwo osobiste osadzonego, nie skierowano (w tym, nie skierowano niezwłocznie) ofiary albo sprawcy zdarzenia do psychologa celem udzielenia pomocy psychologicznej albo przeprowadzenia oddziaływań psychokorekcyjnych oraz opracowania zaleceń dotyczących dalszego postępowania z tymi osadzonymi, czym naruszono § 59 ust. 2 pkt 4 i 5 zarządzenia nr 19/16 DGSW.

Dotyczyło to:

- a) osadzonego, który był ofiarą pobicia w dniu 23 grudnia 2017 r. oraz sprawcy tego zdarzenia, z którym rozmowę psychologiczną odbyto 6 lutego 2018 r. tj. 45 dni od zdarzenia, co nie było działaniem niezwłocznym;
- b) osadzonego, który był w dniu 5 grudnia 2018 r. sprawcą znęcania nad innym osadzonym, którego objęto oddziaływaniem wychowawczym w postaci rozmowy z psychologiem 13 lutego 2019 r., tj. 70 dni od zdarzenia, co nie było działaniem niezwłocznym.

Dyrektor podał m.in., że ofiary pobicia nie skierowano do psychologa ponieważ był on uczestnikiem zdarzenia kilka dni wcześniej, tj. 27 listopada 2017 r. – w czasie konsultacji przeprowadzono rozmowę psychokorekcyjną dotyczącą konieczności nieagresywnego zachowania się oraz psychoedukację na temat właściwego funkcjonowania w sferze społecznej i w związku z tym oceniono, że nie wymaga nowych zaleceń w tym zakresie. Zwłaszcza, iż w tym dniu osadzony rozmawiał z wychowawcą o zaistniałej sytuacji i podjęto stosowne działania w celu zapewnienia bezpieczeństwa osadzonemu. On sam nie zgłaszał potrzeby rozmowy z psychologiem. Odnośnie sprawcy pobicia wyjaśnił, że sprawozdanie z czynności zatwierdzone zostało 16 stycznia 2018 r., rozmowa psychologiczna została przeprowadzona 6 lutego 2018 r., ponieważ czekali na zakończenie czynności wyjaśniających. Z osadzonym, który był sprawcą znęcania rozmowa została przeprowadzona w dniu 13 lutego 2019 r., z jej treści wynika, że psycholog rozmawiał z osadzonym o zaistniałym zdarzeniu.

(akta kontroli str. 328, 329, 915-918, 922, 923, 928-930)

NIK wskazuje, że § 59 ust. 2 pkt 4 zarządzenia 19/16 DGSW nie zwalnia ZK z udzielenia pomocy psychologicznej ofierze zdarzenia, z tego powodu, że 26 dni wcześniej prowadzono z nim rozmowę psychokorekcyjną w związku z tym, że był uczestnikiem bójki z innym skazanym, ani z tego powodu, że nie zgłasza takiej potrzeby. Ponadto § 59 ust. 2 pkt 5 zarządzenia 19/16 DG SW zobowiązuje ZK do niezwłocznego objęcia sprawcy przemocy działaniami psychokorekcyjnymi, tym bardziej, że nie było wątpliwości, co do sprawcy pobicia w dniu 23 grudnia 2017 r. Odnosnie sprawcy znęcania, to wskazana rozmowa z psychologiem miała miejsce dopiero 70 dni od zdarzenia, czyli nie odbyła się niezwłocznie. Rozmowa była przeprowadzona w związku ze stosowaniem kary dyscyplinarnej w postaci celi zabezpieczającej.

2. W jednym z 30 badanych zdarzeń nie powiadomiono Sędziego Penitencjarnego o udziale osadzonego w zdarzeniu polegającym na ujawnieniu przedmiotu niedozwolonego do czego zobowiązywał § 8 ust. 2 zarządzenia nr 1/2018 DGSW.

Dyrektor podał m.in., że nie wysłano pisma do Sądu, ponieważ znalezione środki odurzające zostały wysłane do badań i uzyskano informację, że umorzono postępowanie w tej sprawie z uwagi na brak znamion czynu zabronionego.

(akta kontroli str. 782, 783, 918, 924, 938)

NIK wskazuje, że § 8 ust. 2 zarządzenia nr 1/2018 DGSW nie uzależnia wykonania obowiązku zawiadomienia Sędziego Penitencjarnego od postawienia osadzonemu zarzutów karnych w związku z wystąpieniem zdarzenia. Zdarzenie miało miejsce i tego osadzonego uznano za jego sprawcę. Tym samym zaistniał obowiązek, o którym mowa powyżej.

OCENA CZĄSTKOWA

Skontrolowane postępowania wszczęte w związku ze zdarzeniami jakie miały miejsce w Zakładzie były w większości prowadzone rzetelnie i zgodnie z regulacjami wewnętrznymi. W stosunku do osadzonych uczestniczących w zdarzeniach prowadzono oddziaływania penitencjarne adekwatne do zidentyfikowanych problemów. Funkcjonariusze pełniący służbę na oddziałach posiadali wiedzę o nadzorowanych oddziałach, pozwalającą im na prawidłowe wykonywanie powierzonych obowiązków. Jednak w dwóch przypadkach ofiary albo sprawcy zdarzenia nie skierowano (w tym, nie skierowano niezwłocznie) do psychologa celem udzielenia pomocy psychologicznej albo przeprowadzenia oddziaływań psychokorekcyjnych oraz opracowania zaleceń dotyczących dalszego postępowania z tymi osadzonymi, a w jednym przypadku nie powiadomiono właściwego sędziego penitencjarnego o ujawnieniu przedmiotu niedozwolonego.

OBSZAR

4. Zatrudnianie, szkolenia oraz warunki pracy funkcjonariuszy

Opis stanu faktycznego

4.1. W latach 2017-2019 zatrudnienie w ZK wg stanu na 31 grudnia (w 2019 r. wg stanu na 30 września) wynosiło ogółem odpowiednio 340,93; 359,55 i 351,29 etatów, w tym w dziale penitencjarnym 45; 48 i 44 etaty oraz w dziale ochrony 187; 203 i 199 etatów. Liczba wakatów wynosiła 11,5; 1,98 i 12,68 etatów, w tym w dziale penitencjarnym 2; 0 i 4 etaty oraz w dziale ochrony 7; 0 i 7 etatów.

Dyrektor podał, że w jego ocenie aktualny stan zatrudnienia w ZK pozwala na sprawną realizację zadań przypisanych SW w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa zakładu oraz bezpieczeństwa osobistego funkcjonariuszy i pracowników. Na dzień 1, 10 i 20 każdego miesiąca Zakład sporządza

sprawozdanie „dekadowe”, w którym wykazuje bieżące etaty oraz występujące wakaty. Dane te każdorazowo są przekazywane do OISW.

(akta kontroli str. 5-6, 58-61, 352, 359)

4.2. W okresie objętym kontrolą liczba godzin nadliczbowych wykonanych przez funkcjonariuszy Zakładu wynosiła odpowiednio 33 785; 28 199 i 29 115, w tym w dziale penitencjarnym 728, 498 i 577 oraz w dziale ochrony 29 679; 25 906 i 26 327.

Liczba funkcjonariuszy pracujących w godzinach nadliczbowych wyniosła 4⁵⁸; 3⁵⁹ i 4⁶⁰ w dziale penitencjarnym i 187; 203 i 199 w dziale ochrony (tj. wszyscy tam zatrudnieni).

Średnia liczba nadgodzin wypracowanych przez funkcjonariuszy wyniosła 16, 10 i 12 w dziale penitencjarnym i 158,7; 127,6 i 132,3 w dziale ochrony.

Liczba nadgodzin wypracowanych przez trzech funkcjonariuszy z ich największą liczbą wyniosła w dziale penitencjarnym od 81 do 169; od 123 do 203 i od 57 do 172 oraz w dziale ochrony od 439 do 461; od 381 do 431 i od 362 do 446.

Od 2017 r. do 30 września 2019 r. liczba nadgodzin ogółem zmalała z 33 785 do 29 115 godz., tj. o 4 670 godz. (13,8%).

(akta kontroli str. 62, 63)

Dyrektor podał, że do piątego dnia każdego miesiąca analizowana jest sytuacja w zakresie ilości nadgodzin w Dziale Ochrony, a następnie wysyłana do OISW. Problematyka w zakresie ilości nadgodzin w pozostałych działach występuje w minimalnym zakresie.

Wskazani funkcjonariusze Działu Ochrony, z największą liczbą nadgodzin, w większości pełnią służbę w systemie wielozmianowym, który w odróżnieniu do systemu jednozmianowego, co do zasady powoduje cykliczny (w każdym okresie rozliczeniowym) wzrost ilości wypracowanych nadgodzin.

Do wzrostu wypracowanych przez funkcjonariuszy nadgodzin w dużej mierze przyczynia się konieczność cyklicznego prowadzenia szkoleń, przeprowadzania kontroli generalnych jednostki, realizacji nieplanowanych zadań konwojowych w pozawięziennych placówkach służby zdrowia (wielodniowe konwojowanie osadzonych w czasie zabiegów medycznych), jak również realizacji innych dodatkowych zadań związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa jednostki organizacyjnej jak i przebywających w niej osób pozbawionych wolności. Duży wpływ na stan nadgodzin funkcjonariuszy Zakładu ma liczba występujących cały czas wakatów. Ich występowanie w głównej mierze jest podyktowane problemami z naborem funkcjonariuszy do służby, jak również faktem, iż pomimo motywowania przez przełożonych funkcjonariusze (czasami z kilkudniowym stażem służby) rezygnują z tej służby.

Kwestia problematyki związanej z zagadnieniem występowania wakatów oraz nadgodzin poruszana jest w czasie odpraw, wideokonferencji oraz kolegium z OISW. W kontrolowanym okresie pozyskano w związku z powyższym 12 etatów. Stan etatowy funkcjonariuszy Zakładu Karnego we Włocławku 1 stycznia 2017 r. wynosił 322, natomiast 30 września 2019 r. 334. Należy również wspomnieć, że dodatkowo 1 listopada 2019 r. pozyskano jeszcze jeden dodatkowy etat i obecnie stan etatowy Zakładu wynosi 335 funkcjonariuszy. Pomimo, że w kontrolowanym zakresie czasowym konieczne było zwiększenie ilości wystawianych stanowisk (w związku z dużą ilością prowadzonych inwestycji oraz zatrudnienia osadzonych w powstałych halach produkcyjnych oraz innych obiektach na terenie ZK) obecne

⁵⁸ Funkcjonariusze, którzy przeszli z działu ochrony.

⁵⁹ Funkcjonariusze, którzy odbywali szkolenie oficerskie lub uczestniczyli w wyjazdach kompanii reprezentacyjnej.

⁶⁰ Funkcjonariusze, którzy odbywali szkolenie oficerskie lub uczestniczyli w wyjazdach kompanii reprezentacyjnej.

zbilansowanie planu ochrony pozwala na systematyczne zmniejszanie stanu nadgodzin posiadanych przez podległych funkcjonariuszy.

Stan nadgodzin w Dziale Ochrony w dniu 1 stycznia 2017 r. wynosił około 45 829, natomiast w dniu 30 września 2019 r. ok. 26 363 godzin, co świadczy o znacznym spadku (19 466 godzin) i tym samym potwierdza właściwe bilansowanie planu ochrony.

Wysoki stan nadgodzin u wybranych funkcjonariuszy podyktowany jest w głównej mierze charakterem obowiązków jakie wykonują (mała grupa wyspecjalizowanych funkcjonariuszy, którzy w danej chwili mogą ich zastąpić w czasie ich nieobecności) lub przebywanie tych osób na długotrwałych zwolnieniach lekarskich lub innych usprawiedliwionych nieobecnościach (delegacje), które uniemożliwiają w tym czasie udzielenie im wolnego za wypracowane nadgodziny.

(akta kontroli str. 5-6, 1109-1116)

4.3. Na wybranej próbie 20 funkcjonariuszy SW, w tym dziewięciu, którzy byli obecni przy przeprowadzonych oględzinach i 11 którzy byli świadkami prób samobójczych ustalono, że wszyscy funkcjonariusze odbyli szkolenie wstępne i szkolenia specjalistyczne, a 18 funkcjonariuszy przeszkolono w zakresie rozpoznawania zachowań sygnalizujących możliwość autoagresji oraz udzielania pierwszej pomocy osobom, które targnęły się na własne życie.

(akta kontroli str. 94-96)

4.4. W okresie objętym kontrolą funkcjonariusze i pracownicy Zakładu pozostający w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi uczestniczyli w następujących szkoleniach ogólnozakładowych:

- 1) z zakresu komunikacji interpersonalnej oraz przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu:
 - 7 listopada 2018 r. dla funkcjonariuszy działu penitencjarnego „Problemy i postępowanie z osadzonymi niepełnosprawnymi. Praca z trudnym klientem” – 47 uczestników;
- 2) z zakresu polskich i międzynarodowych standardów postępowania z osobami pozbawionymi wolności (ze szczególnym uwzględnieniem zasad humanitaryzmu i poszanowania godności ludzkiej):
 - 11 kwietnia 2017 r. dla funkcjonariuszy działu penitencjarnego w zakresie właściwego postępowania z osobami niepełnosprawnymi – 46 uczestników;
 - 26-27 marca 2019 r. standardy humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności w świetle obowiązujących przepisów prawa, ze szczególnym omówieniem użycia środków przymusu bezpośredniego - omówienie użycia środków przymusu bezpośredniego w kontekście bezpieczeństwa i humanitaryzmu w trakcie ich stosowania – 240 uczestników;
 - 23 kwietnia 2018 r. dla funkcjonariuszy działu penitencjarnego – Prawa człowieka w ujęciu krajowym i międzynarodowym – 47 uczestników;
- 3) w zakresie bezpieczeństwa osadzonych lub niebezpiecznych przedmiotów - inne szkolenia, kursy, warsztaty:
 - 28 lutego 2017 r. - Adekwatny dobór programów resocjalizacyjnych do deficytów i potrzeb osadzonych zwłaszcza wobec młodocianych i osób przejawiających tendencję do zachowań agresywnych – szkolenie dla działu penitencjarnego – 33 uczestników;
 - 16 maja 2017 r. dla funkcjonariuszy działu penitencjarnego - zajęcia kulturalno-oświatowe i sportowe dla osadzonych jako forma rozładowania napięcia emocjonalnego ze szczególnym uwzględnieniem osadzonych młodocianych – 49 uczestników;

- 8 grudnia 2017 r. - Postępowanie z osadzonymi z grupy ryzyka suicydalnego - szkolenie dla funkcjonariuszy działu penitencjarnego – 46 uczestników;
- 27-30 kwietnia 2018 r. - Przemoc wśród osadzonych – 69 uczestników;
- 27-30 kwietnia 2018 r. - Postępowanie z osadzonymi przejawiającymi postawy roszczeniowe oraz zasady komunikacji z trudnymi ludźmi. Postępowanie z wnioskami, prośbami i skargami osadzonych – 69 uczestników;
- 12 marca 2018 r. dla działu penitencjarnego na temat zasad prawidłowego rozmieszczania skazanych w celach mieszkalnych – 47 uczestników;
- 16 marca 2018 r. dla funkcjonariuszy działu penitencjarnego w zakresie postępowania ze skazanymi w przypadku podejrzenia stosowania pomiędzy nimi przemocy – 47 uczestników;
- 11 stycznia 2019 r. dla funkcjonariuszy działu penitencjarnego w zakresie rozmieszczania skazanych i tymczasowo aresztowanych oraz izolowanie od siebie osób powiązanych – 48 uczestników;
- 31 stycznia 2019 r. dla funkcjonariuszy działu penitencjarnego w zakresie postępowania ze skazanymi w przypadku podejrzenia stosowania pomiędzy nimi przemocy – 48 uczestników;
- 10 kwietnia 2019 r. dla działu penitencjarnego na temat zasad prawidłowego rozmieszczania skazanych w celach mieszkalnych – 37 uczestników;
- 10 kwietnia 2019 r. dla funkcjonariuszy działu penitencjarnego w zakresie postępowania z osobami zagrożonymi samobójstwem – 38 uczestników.

(akta kontroli str. 82)

W Dziale Penitencjarnym, w ramach szkolenia działowego zorganizowano w 2017 r. 17 tematów szkoleniowych z udziałem 814 uczestników, w 2018 r. 18 tematów z udziałem 742 uczestników i w 2019 (do 31 października) 17 tematów z udziałem 635 uczestników.

W tym samym okresie w Dziale Ochrony zorganizowano odpowiednio 15 tematów z udziałem 1 392 uczestników, 20 tematów z udziałem 2 796 uczestników i 32 tematy z udziałem 2 815 uczestników

(akta kontroli str. 195-201)

W latach 2017-2018 Zakład zorganizował dwa szkolenia strzeleckie, w tym 19-20 października 2017 r., w którym uczestniczyło 216 funkcjonariuszy i 22-23 października 2018 r., w którym uczestniczyło 241 funkcjonariuszy.

W toku kontroli NIK, 18 i 25 października i 8 listopada 2019 r. odbył się cykl szkoleń strzeleckich zorganizowanych na podstawie rozkazów dziennych Dyrektora ZK poprzedzony szkoleniami teoretycznymi na temat broni. W szkoleniu 18 października (strzelanie z pistoletu P99 Walther kal. 9 mm) uczestniczyło 153 funkcjonariuszy, tj. 77,3% stanu etatowego zobowiązanych do odbycia szkolenia (198 funkcjonariuszy); 25 października (strzelanie z pistoletu maszynowego wz. 06 kal. 9 mm i strzelby powtarzalnej Mossberg kal. 12 mm) uczestniczyło 154 funkcjonariuszy, tj. 77,8% stanu etatowego zobowiązanych do odbycia szkolenia (198 funkcjonariuszy) i 8 listopada (strzelanie z pistoletu P99 Walther kal. 9 mm) uczestniczyło 85 funkcjonariuszy, tj. 74,6% stanu etatowego zobowiązanych do odbycia szkolenia (114 funkcjonariuszy).

(akta kontroli str. 64; 83-93; 99-106)

4.5. W celu ograniczania agresji wśród funkcjonariuszy i pracowników ZK wobec osadzonych oraz zarządzania konfliktami zorganizowano trzy szkolenia, w tym: 24 maja 2017 r. dla działu penitencjarnego dotyczące sposobu pełnienia służby

przez funkcjonariuszy SW oraz zasad etyki zawodowej i służbowego zachowania się z udziałem 44 funkcjonariuszy; 22-23 października 2018 r. dotyczące zachowania drogi służbowej w myśl regulaminu nr 2/2010 DGSW z dnia 18 października 2010 r. w sprawie sposobu pełnienia służby przez funkcjonariuszy SW z udziałem 241 funkcjonariuszy oraz 28 września 2018 r. dla funkcjonariuszy działu penitencjarnego dotyczące zasad etyki zawodowej oraz sposobu pełnienia służby z udziałem 47 funkcjonariuszy.

(akta kontroli str. 82)

W sprawie utworzenia mechanizmów ograniczania agresji wśród funkcjonariuszy oraz podjętych działań w tym zakresie Dyrektor ZK podał, że nie powstał do tej pory mechanizm ograniczania agresji wśród funkcjonariuszy, gdyż takie sytuacje do chwili obecnej nie występowały.

Na terenie ZK funkcjonuje Komisja do spraw relacji w środowisku służby i pracy. Ponadto w trakcie prowadzonych odpraw Dyrektor ZK przypominał podległym funkcjonariuszom o konieczności zachowania zasad etyki zawodowej oraz, że w bezpośrednich kontaktach z innymi osobami należy postępować praworządnie i humanitarnie z zachowaniem zasad poszanowania godności ludzkiej

(akta kontroli str. 5-6)

W okresie objętym kontrolą Komisja do spraw relacji w środowisku służby i pracy obradowała siedem razy. W tym okresie rozpatrzono jeden wniosek dotyczący szykanowania funkcjonariusza Działu Penitencjarnego przez kierownika działu. Postępowanie wyjaśniające Komisji nie potwierdziło stosowania wobec wnioskodawcy działań cechujących mobbing.

(akta kontroli str. 9-11; 218-225)

W okresie objętym kontrolą 61 funkcjonariuszy lub pracowników SW skorzystało z pomocy psychologicznej⁶¹.

(akta kontroli str. 70-80)

4.6. W wyniku oględzin stanowisk obsługi monitoringu ustalono, że obraz z cel monitorowanych pawilonów F i S nadzorowany był przez funkcjonariuszy na dwóch stanowiskach. Każde stanowisko było wyposażone w dwa telewizory marki THOMPSON o przekątnej 48 cali, których ekrany podzielone były na obrazy. Na stanowisku służącym do nadzoru cel monitorowanych umieszczonych w pawilonie F funkcjonariusz obserwował jednocześnie 11 obrazów z dziewięciu cel. Na stanowisku służącym do nadzoru cel monitorowanych umieszczonych w pawilonie S funkcjonariusz obserwował jednocześnie 17 obrazów z 10 cel.

(akta kontroli str. 700-703)

Dyrektor ZK podał, że limitów liczby ekranów/kamer do jednoczesnego monitorowania przez jednego funkcjonariusza na terenie ZK nie wprowadzono.

(akta kontroli str. 5-6)

W dniach od 3 listopada (od godz. 18:00) do 6 listopada 2019 r. (do godz. 18:00) funkcjonariusze na stanowiskach patrolowych i monitorowych pełnili służbę nie dłużej niż 2 godz. na tym samym stanowisku.

(akta kontroli str. 107-112)

W ramach przygotowania do dostosowania cel monitorowanych do wymogów określonych w instrukcji Nr 1/2018 DGSW z dnia 13 sierpnia 2018 r. w sprawie

⁶¹ W 2017 r. – 25, w 2018 r. – 20 i w 2019 r. (do 30.09.) – 16.

organizacji szkolenia funkcjonariuszy na stanowisku monitorowego oraz organizacji monitorowanej celi mieszkalnej w ZK dokonano analizy sytuacji w tym zakresie. W wyniku tego ustalono, że koszty związane z tym przedsięwzięciem wyniosą ponad 1 mln zł, bez kosztów dodatkowego zatrudnienia 20 funkcjonariuszy. DGSW uchylił instrukcję, przed rozpoczęciem jej obowiązywania.

(akta kontroli str. 175-193, 1119)

4.7. W ZK realizowano obowiązek dotyczący corocznej organizacji ćwiczeń doskonalenia się w działaniach ochronnych przy udziale straży pożarnej i Policji. Ćwiczenia przeprowadzano na podstawie planów sporządzonych przez Kierownika Działu Ochrony i zatwierdzonych przez Dyrektora Zakładu. Przedmiotem ćwiczeń było:

- w 2017 r. - Pożar klasy nr 12 w budynku szkoły i ewakuacja osadzonych z CKU nr 2 oraz odmowa opuszczenia celi mieszkalnej przez osadzonych z oddziału S/2;
- w 2018 r. - Pożar miejsca zatrudnienia osadzonych – ANWIS i ewakuacja osadzonych z CKU oraz odmowa opuszczenia klasy lekcyjnej CKU nr 2 przez osadzonych;
- w 2019 r. - Pożar miejsca zatrudnienia osadzonych – hala ANWIS i ewakuacja osadzonych, odmowa opuszczenia placu spacerowego przez osadzonych oraz zewnętrzne zabezpieczenie jednostki przez funkcjonariuszy Policji w rejonie wejścia do zakładu.

Wnioski z ćwiczeń zostały zrealizowane⁶².

(akta kontroli str. 42-43)

4.8. W Zakładzie, oprócz grupy konwojowej, nie występowały stanowiska uzbrojone. Stanowiska patrolowe wyposażone były w strzelby powtarzalne kal.12 mm Mossberg z amunicją niepenetracyjną (naboje z pociskami gumowymi Chrabąszcz 50 lub 20)⁶³.

W dniu 11 października 2019 r. na takich stanowiskach służbę pełniło dwóch funkcjonariuszy. Obydwaj ukończyli szkolenie wstępne dla funkcjonariuszy SW, obejmujące posługiwanie się bronią, w którą te stanowiska były wyposażone.

(akta kontroli str. 20-41, 81)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Jeden funkcjonariusz SW, spośród 20 osób objętych próbą badawczą, nie został przeszkolony w zakresie rozpoznawania zachowań sygnalizujących możliwość autoagresji oraz udzielania pierwszej pomocy osobom, które targnęły się na własne życie, co stanowiło naruszenie § 15 w związku z § 3 pkt 11 instrukcji Nr 2/16 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 29 sierpnia 2016 r. w sprawie zapobiegania samobójstwom osób pozbawionych wolności.

Dyrektor Zakładu podał, że szer. M. S. został przyjęty do służby od 1 lutego 2018 r. i w czasie szkolenia przeprowadzanego w 2018 r. przebywał na „wolnym” za wypracowane nadgodziny. W 2019 r. szkolenie z tej tematyki odbędzie się w grudniu.

(akta kontroli str. 1109-1116)

NIK zauważa, że rozliczenia nadgodzin funkcjonariuszy i pracowników działu ochrony, penitencjarnego oraz funkcjonariuszy i pracowników innych działów, którzy

⁶² Po ćwiczeniach w 2019 r. sformułowano jeden wniosek do realizacji – do końca I półrocza naprawić syrenę alarmową.

⁶³ Broń tę klasyfikowano jako środek przymusu bezpośredniego.

mają stały i bezpośredni kontakt z osadzonymi nie mogą stanowić przeszkody do odbywania obowiązkowych szkoleń, wynikających z uregulowań wewnętrznych.

OCENA CZĄSTKOWA

Funkcjonariusze SW Zakładu uczestniczyli w szeregu szkoleń ogólnozakładowych, jak i działowych, w tym w szczególności w szkoleniach z zakresu zapewnienia bezpieczeństwa osobistego skazanych oraz szkoleniach wstępnych i specjalistycznych. Szkolenia obejmowały także przygotowanie do posługiwania się bronią oraz praktyczne ćwiczenia z udziałem straży pożarnej i Policji na wypadek wystąpienia wyjątkowych zdarzeń zagrażających bezpieczeństwu osadzonych i personelu ZK. Jednakże jednego z funkcjonariuszy SW nie objęto wymaganym szkoleniem w zakresie rozpoznawania zachowań sygnalizujących możliwość autoagresji oraz udzielania pierwszej pomocy osobom, które targnęły się na własne życia.

Zakład umożliwiał wszystkim funkcjonariuszom i pracownikom SW swobodny dostęp do pomocy psychologicznej poprzez służbę medycyny pracy SW. Wszystkie osoby będące świadkami prób samobójczych objęto oddziaływaniem profilaktycznym i wspierającym.

NIK zauważa jednak wprawdzie malejącą, ale jednak znaczną liczbę nadgodzin wypracowanych przez funkcjonariuszy, zwłaszcza w pionie ochrony, co może mieć realne przełożenie na bezpieczeństwo osadzonych.

OBSZAR

5. Działania administracji penitencjarnej w sytuacji naruszeń bezpieczeństwa osadzonych przez funkcjonariuszy

Opis stanu faktycznego

5.1. W latach 2017-2019 (do 23 września) wpłynęło 2 386 skarg⁶⁴, w tym 554 sprawy z zarzutami zakwalifikowanymi jako: „STF”, tj. traktowanie osadzonych przez funkcjonariuszy i pracowników SW⁶⁵. W 43 przypadkach skargi dotyczyły m.in. bezpieczeństwa osadzonych (STF-006)⁶⁶.

(akta kontroli str. 113-174)

Analiza 20 skarg związanych z bezpieczeństwem osadzonych wykazała, że:

- wszystkie badane skargi zakończyły się uznaniem ich za nieuzasadnione;
- w każdej sprawie sporządzono sprawozdanie, które zatwierdzał Zastępca Dyrektora ZK;
- do sprawozdań załączano niezbędne dowody związane z ich treścią;
- skargi nie wymagające większego nakładu pracy rozpatrywano w terminie do 14 dni od dnia wpływu skargi;
- w przypadku przedłużenia terminu o fakcie tym informowano skarżących;
- w trzech przypadkach umożliwiono skarżącemu złożenie dodatkowych wyjaśnień;
- w żadnym przypadku, w toku postępowania wyjaśniającego, nie przesłuchiowano świadków;
- każdorazowo skarżący otrzymywał zawiadomienie o sposobie załatwienia skargi;
- w przypadku negatywnego rozpatrzenia skarg, załatwianych zgodnie z właściwością przez Dyrektora ZK (dwa przypadki), pismo informujące o rozstrzygnięciu zawierało pouczenie o możliwości złożenia skargi do właściwego organu na sposób jej załatwienia;

⁶⁴ W 2017 r. – 697; w 2018 r. – 942 i w 2019 r. – 747.

⁶⁵ W 2017 r. – 146; w 2018 r. – 246 i w 2019 r. – 162.

⁶⁶ W 2017 r. – 19; w 2018 r. – 10 i w 2019 r. – 14.

- w sześciu przypadkach nie dochowano siedmiodniowego terminu przekazania skarg należących do właściwości OISW⁶⁷.

(akta kontroli str. 1003-1108)

OISW 14 marca 2017 r. skontrolował Zakład w zakresie procedury załatwiania skarg i próśb osób pozbawionych wolności oraz sprawdzenia realizacji zaleceń wydanych w wyniku wcześniejszej kontroli. Kontrolą objęto okres od 1 stycznia 2016 do dnia kontroli. Nieprawidłowości nie stwierdzono.

(akta kontroli str. 202-210)

5.2. W latach 2017-2019 (do 30 września) w Zakładzie wszczęto 24 postępowania dyscyplinarne. Dziesięć postępowań związanych było z naruszeniem bezpieczeństwa osobistego osadzonych i dotyczyły one m.in.:

- a) niewłaściwego rozpoznania przez wychowawcę środowiska osadzonych w celi co doprowadziło do naruszenia nietykalności cielesnej osadzonego – postępowanie umorzono;
- b) niezrealizowania konsultacji psychologicznych – sprawcę uniewinniono w postępowaniu odwoławczym;
- c) niedopełnienia obowiązków służbowych wynikających z § 6 ust. 2 i 3 oraz § 18 ust. 1 Instrukcji nr 2/16 DGSW – wymierzono karę nagany;
- d) naruszenia czynności narządu ciała lub rozstroju zdrowia osadzonego podczas konwoju – wszczęto pięć postępowań (postępowania w trakcie kontroli były zawieszone), sprawę przekazano do Prokuratury Rejonowej we Włocławku, która prowadzi śledztwo;
- e) niewykonania polecenia przełożonego dotyczącego objęcia oddziaływaniami profilaktycznymi i wspierającymi po wystąpieniu zdarzenia w postaci próby samobójczej osadzonego oraz świadków tego zdarzenia – wymierzono karę ostrzeżenia o niepełnej przydatności na zajmowanym stanowisku służbowym;
- f) niepodjęcia przez funkcjonariusza dozoru spacer osadzonego we właściwym czasie interwencji podczas usiłowania popełnienia samobójstwa przez osadzonego – wymierzono karę nagany.

W latach 2017-2019 zawieszono w czynnościach służbowych jednego funkcjonariusza, w stosunku do którego wszczęto postępowania dyscyplinarne. Związane to było z zastosowaniem wobec tego funkcjonariusza środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania w związku prowadzonym postępowaniem karnym o przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego. Przestępstwo nie miało związku z służbą w Zakładzie. Funkcjonariusza zwolniono na jego prośbę, a wszczęte postępowanie dyscyplinarne umorzono.

W latach 2017-2019 jednego funkcjonariusza zwolniono ze służby na podstawie art. 96 ust. 2 pkt 10 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej⁶⁸. Zwolnienie nie było spowodowane naruszeniem przez funkcjonariusza bezpieczeństwa osobistego osadzonych, nie prowadzono wobec niego postępowania dyscyplinarnego.

W okresie objętym kontrolą nie stwierdzono popełnienia przestępstwa znęcania się funkcjonariuszy nad osadzonymi, tj. popełnienia czynu, o którym mowa w art. 247 § 1-3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny⁶⁹. Opisane powyżej naruszenie czynności narządu ciała lub rozstroju zdrowia osadzonego stanowi przedmiot śledztwa o czyn z art. 231 § 1 kk w zbiegu z art. 158 § 1 kk.

⁶⁷ Z własnej inicjatywy Zakład podejmował postępowanie wyjaśniające i dopiero po jego zakończeniu i sporządzeniu sprawozdania przekazywał OISW.

⁶⁸ Dz. U. z 2019 r. poz. 1427, ze zm., dalej: „ustawa o Służbie Więziennej”.

⁶⁹ Dz. U. z 2019 r. poz. 1950, ze zm. dalej: „kk”.

(akta kontroli str. 231, 232, 471, 473-474, 939-948)

Na podstawie analizy 10 postępowań dyscyplinarnych⁷⁰ stwierdzono, że we wszystkich sprawach Dyrektor zgodnie z art. 240 ust. 1 pkt 1 lit. a i ust. 6 ustawy o Służbie Więziennej postanowieniem wszczął postępowania dyscyplinarne, w tym powołał Rzecznika Dyscyplinarnego. Rzecznicy we wszystkich sprawach zebrali materiał dowodowy i sporządzili w siedmiu sprawach sprawozdania z zakończonych czynności dowodowych zgodnie z art. 251 ust. 6 ustawy o Służbie Więziennej. Rzecznicy nie sporządzili sprawozdań w dwóch postępowaniach zawieszonych ze względu na długotrwałe zwolnienia lekarskie. W jednym postępowaniu sporządzono protokół na okoliczność przyjęcia pisemnych wyjaśnień i wysłuchania obwinionego oraz uzyskania jego zgody na dobrowolne poddanie się karze zgodnie z art. 242 ustawy o Służbie Więziennej. W analizowanych postępowaniach:

- orzeczono trzy kary nagany;
- orzeczono jedno ostrzeżenie o niepełnej przydatności na zajmowanych stanowisku służbowym;
- orzeczono jedno ostrzeżenie o niepełnej przydatności do pracy w SW,
- dwa postępowania umorzono – z jednym obwinionym przeprowadzono rozmowę dyscyplinującą;
- w jednej sprawie Dyrektor orzekł karę nagany, jednak funkcjonariusza uniewinniono w postępowaniu odwoławczym;
- dwa postępowania zawieszono ze względu na długotrwałe zwolnienia lekarskie obwinionych.

Dyrektor zarządził wykonanie orzeczonych kar dyscyplinarnych zgodnie z art. 258 ustawy o Służbie Więziennej.

Z analizy 30 objętych kontrolą zdarzeń oraz zdarzenia pobicia podczas konwoju wynika, że Dyrektor wszczął postępowania dyscyplinarne odnośnie funkcjonariuszy, co do których zachodziło podejrzenie popełnienia przewinienia dyscyplinarnego zgodnie z art. 240 ust. 1 ustawy o Służbie więziennej.

Szczegółowa analiza dokumentacji 20 skarg wykazała, że żadna z nich nie była uzasadniona, dlatego też nie wystąpiły przesłanki do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego wobec funkcjonariuszy SW.

(akta kontroli str. 231, 232, 939-1001; 1003-1108)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

W sześciu przypadkach Zakład przekazał skargę osadzonego właściwemu organowi – OISW - po upływie siedmiodniowego terminu⁷¹, co stanowiło naruszenie § 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i próśb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych⁷². Ww. skargi zostały przekazane do OISW po ustaleniu stanowiska Zakładu w sprawie i wraz ze zgromadzonym materiałem dowodowym, co było niezgodne z art. 8a § 2 kkw, zgodnie z którym korespondencja skazanego pozbawionego wolności, m.in. z organami państwowymi nie podlega cenzurze, nadzorowi oraz zatrzymaniu i powinna być bezzwłocznie przekazywana do adresata.

Dyrektor ZK podał, że złożenie przez osadzonego skargi bezpośrednio do Dyrektora ZK uruchamia procedurę, o której mowa w rozporządzeniu. Niekiedy dopiero analiza gromadzonego w toku prowadzonego postępowania materiału dowodowego

⁷⁰ Siedmiu związanych z bezpieczeństwem osobistym osadzonych i trzech związanych z bezpieczeństwem osadzonych.

⁷¹ W jednym przypadku po upływie 21 dni, w jednym przypadku po upływie 18 dni i w czterech przypadkach po upływie 14 dni.

⁷² Dz. U. poz. 647.

wskazuje na to, iż organem właściwym do rozpatrzenia sprawy jest OISW. Praktyką przyjętą w celu usprawnienia postępowania skargowego, a tym samym uniknięcia przewlekłości postępowania wyjaśniającego skargi, które zgodnie z właściwością winny być załatwione przez OISW, przekazywane są wraz ze zgromadzonym materiałem dowodowym, już po przeprowadzeniu postępowania skargowego w ZK, z zachowaniem terminów, o których mowa w § 8 rozporządzenia. Takie rozwiązanie jest korzystne dla obu stron postępowania, ponieważ istotnie skraca okres ostatecznego rozstrzygnięcia sprawy.

(akta kontroli str. 1003-1116)

NIK zauważa, że przyjęta przez Zakład praktyka załatwiania skarg jest niezgodna z procedurami określonymi w obowiązujących przepisach. Podstawowym zadaniem w postępowaniu skargowym jest ustalenie organu właściwego do jej rozpatrzenia i bezzwłoczne przekazanie skargi do adresata. Ustalanie stanowiska w sprawie i gromadzenie materiału dowodowego wykracza poza ww. obowiązki. Przyjmujący skargę, po ustaleniu, że właściwym do jej rozpatrzenia jest inny organ, jest zobowiązany wyłącznie do przekazania skargi temu organowi w terminie siedmiu dni, bez przeprowadzania własnego postępowania skargowego w jakimkolwiek zakresie.

OCENA CZĄSTKOWA

W Zakładzie Karnym podejmowano odpowiednie działania w przypadku zgłoszenia przez osadzonych naruszenia ich bezpieczeństwa przez funkcjonariuszy. Skontrolowane skargi osadzonych kierowane do Dyrektora ZK oraz wniesione do innych organów i przekazane Dyrektorowi celem udzielenia wyjaśnień i zajęcia stanowiska w sprawie, były – w większości przypadków - rozpatrywane zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami prawa. Stwierdzona w tym zakresie nieprawidłowość dotyczyła sześciu przypadków przekazania skarg osadzonych właściwemu organowi po upływie terminu określonego w przepisach. Dyrektor ZK wszczynał postępowanie dyscyplinarne w stosunku do funkcjonariuszy, którzy popełnili przewinienia polegające na naruszeniu dyscypliny służbowej lub za czyny sprzeczne ze złożonym ślubowaniem.

IV. Uwagi i wnioski

Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK wnosi o:

1. Podjęcie działań zapewniających odpowiednią liczebność grup wychowawczych prowadzonych przez jednego wychowawcę albo psychologa.
2. Podjęcie działań zapewniających niezwłoczne kierowanie uczestników zdarzeń do psychologa celem udzielenia pomocy psychologicznej albo przeprowadzenia oddziaływań psychokorekcyjnych oraz opracowania zaleceń dotyczących dalszego postępowania z tymi osadzonymi.
3. Coroczne szkolenie wszystkich funkcjonariuszy i pracowników działu ochrony, penitencjarnego oraz funkcjonariuszy i pracowników innych działów, którzy mają stały i bezpośredni kontakt z osadzonymi w zakresie rozpoznawania zachowań sygnalizujących możliwość autoagresji oraz udzielania pierwszej pomocy osobom, które targnęły się na własne życie.
4. Niezwłoczne, tj. w terminie nie przekraczającym siedem dni, przekazywanie OISW skarg osadzonych, zgodnie z właściwością.

Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Bydgoszczy. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Bydgoszcz, 13 grudnia 2019 r.

Kontroler
Karol Gromotka
główny specjalista kontroli państwowej

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Bydgoszczy

p.o. Dyrektor
Oliwia Bar

.....
podpis

.....
podpis